

rendeletének mielőbbi kiadását ígéri. Ez az új rendelet a zsidó cégeknek nyújtandó közszolgáltatások és közmunkák elosztásáról fog intézkedni. Az új rendelet megjelenéséig — írja körrendeletében Schacht dr. — közszolgáltatásokat és közmunkákat csak azoknak a cégeknek szabad kiadni, amelyek a tulajdonosi a müncheni törvények értelmében birodalmi állampolgárok.

Ausztriában a notorius fajvédő, a cionisták eddigi barátja, Cermak volt kultuszminiszter most egyszerre a cionisták ellen ágál, mert ok Palesztina katolikus jellegét veszélyeztetik. Gyűlést hívott egybe a Cermak, összecsdítette a főpapokat és főurakat és most ok, akik eddig viharosan helyeselték a cionizmusnak, felfedeztek valamit, ami ellenségévé tette őket. Mi is felfedeztünk valamit, de már régebben, azt, hogy a Hitlerék és Cermakok dicséretére a cionistáknak nem kellene büszkéknek lenni. Reméljük, hogy most már ok is belátják, és velünk együtt mondják, hogy az Ég óvjon meg bennünket az ilyen barátoktól.

Megtöltötták a betlehemi templom látogatását a zsidóknak. A keresztény papság erőlyes követelése folytán a kormány elrendelte, hogy a hatóságok tiltásuk meg a zsidóknak a betlehemi születési templom látogatását. Eziránt táviratilag kérték a pápa és a canterbury érsek közbenjárását. A tilalom, amelyet a zsidók el tudnak viselni, mint utólag jelentik, nem terjed ki azokra, akik mint turisták nézik sorra az ország nevezetességeit. (No igen, mert az jövedelmező üzlet.)

Átrétegződési mozgalom indul a lengyel zsidóság körében. A lengyelországi zsidó gazdasági bizottság nagyszabású akciót indított annak érdekében, hogy a zsidó hitközségek földbirtokait a zsidó tömegek átrétegződésének szolgálatába állítsák. A zsidó gazdasági bizottsággal egyetértően a zsidó hitelbankok központi szövetségének gazdasági statisztikai hivatala kérdőívet intézett mintegy nyolcszáz hitközséghez, ezen akció előkészítése céljából. A kérdőív a szabályozható telkek méreteire, helyzetére és kvalitására terjed ki. Ezen adatok beérkezése és összegyűjtése alapján nagyszabású tervet dolgoznak ki a földek kihasználására, ipari és mezőgazdasági átrétege-

ződés céljából. A Tarbut héber iskola-szövetség koncessziót kapott egy héber nyelvű mezőgazdasági iskola létesítésére Ludmir, wolhina heylségben.

Az özvegy királyné közönete az angol zsidósághoz. V. György angol király özvegye Mary a következő szövegű táviratban mondott köszönetet Herz főrabbinak a zsidóság iránta megnyilvánuló részvétért.

Spanyolországi levél:

Hová lettek a spanyol zsidók?

Amikor 1492 március 30-án Spanyolországból kitiltották a zsidó vallású lakosságot, a zsidó családok tízezer pání félelemben és rettegésben menekültek az inkvizíció kegyetlenkedése elől. Közülük száz ezer zsidó vonult át a szomszédos Portugáliába, csupa négy-öt gyermekes családok, de nem voltak ritkák a tíz, sőt még többgyermekes családok sem.

Portugáliában azonban alig néhány esztendeig élhettek zavartalanul. 1497-ben Portugália követte a spanyol példát, a zsidókat kitiltotta, mire most már másodszor indult el a kétségbeesett menekülés. A világtörténelem egyik legmegrázóbb fejezete ez. Ettől az időtől kezdve a piréneusi félszigeten nem éltek zsidók, kivéve a marannusokat, akik a legnagyobb titokban és ezernyi veszély között őrizték meg a zsidó vallás parancsolatait. Az elzsidótlanított Pireneusi-félsziget évszázadokon keresztül maradt meg ebben az állapotban. Még a XIX-ik században is alig találunk zsidót és a helyzet a mai napig sem változott jelentősen.

A Spanyolországban és Portugáliában fellelhető zsidók közül nagyon nehéz lenne megállapítani, hogy hányan tartoznak az ősi spanyol zsidókhöz, akik mint marannusok tértek vissza a zsidó vallásra és hányan vannak azok a német származású zsidók, akik az 1830-iki németországi események elől menekültek a Pireneusi félszigetre.

Spanyolországban ma is mindössze nyolcezer zsidó él, Portugáliában pedig alig több ezerötszáz.

Ha tekintetbe vesszük, hogy Spanyolország lakosainak száma huszonkétmillió, Portugáliának pedig hétmillió, akkor megállapítható, hogy minden európai országok között a pireneusi félszigeten található a legalacsonyabb százalékszámú zsidó. Még a Skandináv félszigeten is aránytalanul magasabb a zsidók százalékos aránya. Svédországban tizenegy, Norvégiaiban és Finnországban öt-öt, Dániában tizenhét zsidó jut minden tízezer lakosra.

Spanyolországban a legnagyobb hitközség Barcelonában található, ahol mintegy háromezeröttszáz zsidó él, de jelentékeny hitközségek vannak Madridban, Sevillában, Toledóban és a Földközi-tengeri szigetek városaiban is.

Portugália fővárosában Lissabonban, ötszázötvenezer lakos közül, ezerhat-száz-ezernyolcszázra tehető a zsidók száma.

A Spanyolországhoz tartozó Gibraltárban és azokban az erődítésekben, ahol régebben angol helyőrségek tartózkodtak, a tizenötezerre tehető la-

„Komolyan értékelni tudom barátságos, részvételjes üzenetét súlyos megpróbáltatásom közepette. Kérem adja át legőszintébb köszönetemet az összes hitközségeimnek”. — Az angol királyné köszönő levele nyomban a részvétlívrat vétele után lett kibocsátva, úgyhogy az első nyilvános köziratokhoz tartozik, melyet az özvegy királyné férje elhunytá után kibocsátott.

kosságból ezeregyszáz a zsidó, tehát majdnem annyi, mint egész Portugáliában.

A gibraltári zsidók egy zsinagógát építettek, ezek közül a legrégebbi 1768-ban épült. A gibraltári zsidók jótékony egyesületet, kulturális és szociális tevékenységet is bizonyítják, hogy ezek a zsidók nemcsak hazafias kötelességeiknek tesznek százszázalékos eleget, hanem a zsidó tradícióknak is hűséges ápolói.

A történelmi kutatások szerint kétszázharmincezer zsidó élt az inkvizíció előtt Spanyolországban. Ezek közül húsz ezret megölték, vagy áldozatul estek az üldözésekkel járó szenvedéseknek. Ötvenezer az üldözések elől úgy menekültek, meg, hogy ártértek a keresztény vallásra. Ezek lettek a marannusok. Százhatvanezer küldöztek és ezeknek nagy része az ázsiai és európai törökországban, Kisázsia földközi tengeri részén, huszonötezer Hollandiában, Dániában, Svédországban, Északnémetországban és Angliában találtak új hazára, tizenkétezer a francia és olasz kikötőkben telepedtek meg, húsz ezren átkelve a Földközi tengeren Marokkóban, tízezer Algírban, kétezer pedig a távoli Egyiptomba és Tripolisba vették útjukat. A küldözöttek közül csaknem ötezer kalandos utazás után Amerikában keresték új megélhetésüket.

A keres számban kétszázharmincezer zsidó közül, akik 1490-ben Spanyolországban éltek, tízezeren Portugáliában, tizenötezeren pedig Navarrában laktak. A küldözés elől tehát a Pireneusi félsziget zsidó lakosainak száma meghaladta a kétszázhatvanezer, ami akkoriban a világon szerte-szóra élő zsidók legnagyobb százalékarányának felelt meg.

A legalaposabb kutatás sem tudja megállapítani, hogy a szefárd zsidók milyen arányban szóródtak szét Európában. Az utóbbi években, különösen a spanyol diktatura bukása után Európa zsidósága felfigyelt Spanyolországra annál is inkább, mert a spanyolok hajlandóságot mutattak nagyobb tömegű zsidóság befogadására. A sajátos spanyol viszonyok miatt azonban nagyobb méretű zsidó letelepedés még sem következett.

Felelős szerkesztő és kiadó:
PINTÉR MIKSA.

Előfizetési ára egy évre mellékletekkel együtt 40 pengő.

Kellner Albert könyvnyomdája, Budapest, VI., Hajós-utca 27. Tel.: 29-0-71 18-9-98. Felelős: Dr. Kellner László

EGYETÉRTÉS

ZSIDÓ POLITIKAI HETILAP

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., Thék Endre-utca 20

SZERKESZTI:
PINTÉR MIKSA

Telefon: 32-4-17. — Postatakarékpénztári csekk számla: 27.003

SÁNDOR PÁL

Szent könyvünket, a Bibliát kell fellapoznunk, hogy mély gyászunkhoz méltó, sötét, súlyos szavakat találjunk.

Jeremiás prófétával kell sirnunk, hogy panaszos zokogásunk híven fejezze ki lesújtó bánatunk oltathatlan égő kínjait.

Micheás próféta elkeseredett fölkiáltása tör ki lelkünkől, a szörnyű veszteség csapása alatt: Elveszett a földről a jöttévi ember!

Sándor Pál meghalt. Eltemettük. De szemünkben nem fogynak ki a könnyek és jó, ha homályos még a látásunk, mert nem látjuk talán így olyan ijesztőnek, nem érezzük a nagy ürességet, amit maga után hagyott . . .

Sándor Pál eltávozott tőlünk, amikor a jelen súlyos helyzetének javítása, a zsidó nép veszélybe jutásának enyhítése, a jövő óriási feladatai, hitünk megerősítése szinte elképzelhetetlen kötelességeket ró minden magyar zsidóra. De azt is nehéz remélnünk, hogy e kötelességeket Sándor Pál jóságos nagy szíve, ragyogó elméje, nemes önzetlensége, fáradhatatlan munkaereje nélkül teljesíteni tudjuk.

Ime egy nagy ember, aki saját erejéből felemelkedett és aki mindig lefelé tekint a földre, ahol embertársai küzdenek, szenvednek, ime egy ember, aki a világ boldog hatalmasaival élvezhette a lét örömét, de sohasem feledte egy pillanatra sem, hogy testvérel, akikkel a vér és sokezeréves hagyomány közössége fűzi össze a létért való harc verejtékében úsznak! Ime egy ember, akinek alkotó elméje, teremtő keze kincseket varázsolt a gazdasági élet küzdelmes talajából, de e kincseket arra használta fel, hogy a magyarságért és a magyar zsidóságért harcoljon.

És harcolt. Nem ismert megfélemlítést, nem ismert veszélyt. Ott küzdött, ott harcolt, ahová a kötelesség állította. A parlamentben és a parlamenten kívül. Szóval és karddal. Betűvel és tettel. Egyedül, ha kellett vértet nélkül, nekifeszítette mellét a támadók hadának és nem mozdult az őrhelyéről! Az 1920-as esztendőknél, a felelőtlen atrocitások zavaros korában nem rémítette meg a fenyegető levelek mázsányi súlya, szinte hihetetlen energiával harcolt a súlyos atmoszférában is a zsidóságra nehezülő végtelen ellen!

A nagy Heine, akit féltelen természete kiragadott ősi hitfelekezeteiből, hármass csapásként érezte a zsidóság, a betegség és a költői elhivatottság átkát. Sándor Pál megmutatta, hogy a zsidóság nem átok, hanem áldás azok számára, akikben van érző szív és van bátorság. Az érző szív elosztatja azoknak az átkoknak terheit, amelyek a zsidókra nehezdednek, a bátorság pedig megmutatkozik a veszély idején, amikor küzdeni kell.

Híű kísérlet volna, most, amikor még frissen lobog szívünkben a halál villáma által ütött seb égő kínja, korai lenne most ennek az áldástozó életnek jellemzése, méltatása. Arra az igazi történetíróra vár ez a feladat, akinél nem a véres esaták és alattomos politikai üzelmek, nem a hatalomra való mohó töregetés, a gyűlölet vad tombolása fontos, hanem a szeretet és jóság, ami elviselhetővé teszi az életet a földön. A szeretet, a jóság és bátorság hőseinek történelmi csarnokában az elsők között fog állani Sándor Pál szobra.

Mi nem mindig jártunk egy úton Sándor Pállal. Gyakran más szempontból itéltük meg az eseményeket, mint ő. Más világnézet érvényesült nála, mint minálunk. De mindig tiszteltük és becsültük őszinte meggyőződését, azt a fűtöttséget, amely meggyőződéssel télt lelkéből áramlott.

Ha föl akarunk emelkedni a lesújtó gyász igézte alól, arra a szellemi szoborra tekintünk, amelyet áldásos emléke iránti hódolatunk emelt a szívünkben. Ez a szobor talán betölti az űrt, amit távozásával okozott. Ez az emlék ébren fogja tartani bennünk, egész hitközségünkben, az egész magyar zsidóságban azt a szellemet, amelyet Sándor Pál képviselt és amely Isten választott népét minden csapás után felemelte, megerősítette a további küzdelmekre.

„Sineár országba hozta világra és nevelte fel kedvencét, mégis Tibériás kiált fel: „Jaj nekem!” hogy a drága kincs elveszett!” Így érezzük mi is, hogy Sándor Pál halála nemcsak a pesti zsidóságot, de az egész magyar zsidóságot gyászba borította. És árnyalati különbség nélkül mindannyiunknak oka van a panaszra és fájdalomra az ő elvesztése fölött, mely valóban olyan nagy veszteség, mint a törvénytáblák összetörése. Mert Sándor Pál valóban büszkesége és díszje volt az egész magyar Izraelnek. Legyen áldott az igaz emléke . . .

PINTÉR MIKSA

Sándor Pál halála miatt elmaradt a Hitközségi Párt zuglói nagygyűlése

A Hitközségi Párt hívására nagy számban gyűlt egybe a Zugló zsidósága csütörtökön este a Bosnyák téri templom nagytermében. A nagygyűlést

Mezőfi Vilmos, a zuglói imaegyesület elnöke nyitotta meg, a következő megható szavakkal:

— Tisztelt Hittestvéreim! A Hitközségi Párt XIV. kerületének meghívására jöttek Önök ide, hogy megbeszéljük a közelgő hitközségi választások ügyét és azt, hogy a Zugló zsidósága ebben a választásban milyen álláspontot foglaljon el.

— Most pedig egy végtelen fájdalom, gyászos bejelentést kell tennem. Óriási csapás sújtotta a magyar zsidóságot, mert meghalt Sándor Pál.

A nagygyűlés közönsége megrendülve hallgatta a magyar zsidóság Great Old Man-jének elhunytáról szóló szomorú hírt, majd Mezőfi Vilmos így folytatta szavait:

— Meghalt Sándor Pál, aki 76 évéből félszázadot: ötven évet harcban, küzdelemben töltött el, nemes, fennkölt eszményekért és legelső sorban az elhagyott, méltatlanul, igaztalanul üldözött zsidóságért szállt mindenkor síkra.

A fájdalom oly friss, a csapás oly nagy, hogy ebben a pillanatban hosszadalmasabban az ő dicsőséges életét méltatni nem is tudnók, de egyetlenegy

hadd mondjak el nektek, zsidó testvéreim, azt, hogy a megdicsőült egyenes leszarmazottja volt a Makkabeusoknak, aki 1920 április 16-án a nemzetgyűlésen, amikor a zsidó testvéreket méltatlan vád és gyanu alapján a bolsevizmus rágalmaival illették, felállott és azt mondotta: En mindezek dacára zsidó vagyok, állítom és állom, hogy a magyar zsidók hazafiak, szeretik ezt a hazát! Amikor pedig odakiáltották Sándor Pálnak tizen-húszan is: „Vigyázz, hitvány zsidó, mert holnap te is a Duna fenekén leszel!”, azt mondotta: „Ha lekerülök is a Duna fenekére, akkor sem tagadom meg zsidó és magyar voltomat!” Ez volt Sándor Pál, akinek gyászos halálát megtört szívvel kell bejelentenem.

Mezőfi Vilmos mély érzésektől áthatott beszédét a nagygyűlés közönsége könnyekig meghatva hallgatta és a gyász perceiben Nagy Andor emlékezett meg atyai barátjáról és vezérérol:

— Mi azért jöttünk ma ide, hogy egy isteni munkát végezzünk. De egy rettenetes villámcsapás ért bennünket, amint az igen érdemes elnök úr már bejelentette és én ehhez csak azt fűzöm hozzá, hogy Sándor Pál halálával leesett a mi fejünk koronája, odavan a mi ékeségünk és mérhetetlen a mi fájdalomunk. E pillanatban nem is tudjuk még

felmérni azt a csapást, ami a pesti és a magyar zsidóságot — és állítom — hogy az egész világ zsidóságát érte.

Több mint négy évtizede, hogy mint hűséges harcosa és katonája, mondhatnám hadsegéde, mellette állottam. Csak egy kiemelkedő jelenetet akarok életéből Önöknek itt a templom falai között elmondani.

Amikor még nem is volt törvényhozó, nem is volt képviselő, nem övezte és nem védte a képviselői immunitás, akkor a Duna partjaira megérkezett egy hajó zsidó menekültekkel, az elüldözött román zsidókkal. Sohasem felejttem el, hogy ő szembeszállt akkor úgyszólván a hatósággal és kikényszerítette, hogy ez a hajó álljon meg, később ki s a zsidó testvérek kiszállhassanak. A Soroksári úton egy elhagyott olajgyárban rögtönzött szalmazsupon csináltunk szállást elüldözött testvéreinknek, akik hálattal szívvel áldották jöltevéjüket.

Ha semmi egyebet nem tett volna Sándor Pál, akkor is megérdemli az utókor háláját és elismerését.

Ezután Nagy Andor elérzékenyülve a következő szavakkal fejezte be beszédét:

— En nem tudom folytatni ezt a beszédet és csupán arra kérem Önöket, álljanak fel és egy pillanatig áldozzanak a nagy férfiú emlékének.

A nagygyűlés közönsége mély fájdalommal, áhitatos csöndben gyászolta a magyar zsidóság nagy halottját.

Azok a „rabló” zsidók

Írta: Molnár Jenő*

A prágai gyorsvonat harmadik osztályán találkoztam Trajtli bácsival. Kassán szálltam be, én a Tátrába igyekeztem, szomszédom — egy búsképű iparoskölsejű öregember — Prágába. Anélkül,

hogy kíváncsiskodtam volna, — harmadik osztályon ez már így szokás — útitársam mélyet sóhajta mondja:

— Prágába megyek, a fiam meghalt, katona volt... tudgyulladást kapott... Tegnap jött a távirat Dombóra, a feleségem, szegény, beteg lett tőle.

Vigasztalni próbálom. A megviselt arcú, durvaterű embernek néhány könnyesebb gördül végig a fonnyadt, borostás arcán.

— De jó ember a... nem tudom, hogy tiszteljem az urat...

* Az elhunyt kitűnő író hagyatékából közöljük ezt a szép novellát.

Megörzöm az inkognitomat. Így érdekesebb az élet a demokráta kocsiában.

— Trajtli a nevem... Kovácsmester vagyok Máramarosban, a Taracközben, Dombó községben.

— Magyar ember, ugy-e?

— Az vagyok, de bizony egy kicsit németes, vagy talán inkább olaszos a nevem. Valamelyik dédapám Tirolból került fel Máramarosba. Kovácsmester volt minden ősom. En gyógykovács lettem. Nem panaszkodom. Megkeresek havonta kétezerszáz cseh koronát, van házam, szép kertem, földem, négy derék gyermekem... ez a szegény katonafiam volt az ötödik. Iskoláztattam, érettségít tett. Az úr kassai?

— Budapestről jövök, — mondom neki.

Fölcsillan a szeme. Mert Budapesten van férjné az egyik leánya. Tanító az ura. A másik idősebb gyermeke, fiú, igazgatótanító a magyar Állódon.

— Milyen falu az a Dombó? — kérdezem.

— Ruszin falu, de van sok zsidó is. Mink katolikusok kétszázán vagyunk. Zsidók ezerháromszázan. A többi rutén.

— Mivel foglalkoznak a zsidók?

— A zsidók?.. Hát rabolnak kérem.

Megütődöm, de nem annyira, hogy Trajtli bácsi észrevegye rajtam.

— Rabolnak? — ismétlem a kemény szót. — Ejnye, aztán hogy megy az?

— Hát sőt, egyre csak sőt, hol ezt csinálják, hol azt...

— Szóval rabolnak, — mintha helybenhagynám az útitárs jogi és erkölcsi megállapítását.

Szomszédom bolint:

— Igen, rabolnak.

— Persze-persze... Biztosan a háború után költöztek Dombóra, elepték, mint a sáskahad és mindenkit kifosztottak a vagyonából, még talán magát is bátyám...

Furcsán néz reám, talán rosszaló pillantással is, de mindenesetre azt olvasom a szeméből, hogy „nem jól értett az úr”.

— Dehogy most jöttek azok, kérem...

— Ne mondja, bácsi.

— De bizony kérem... Ott élnek azok már vagy néhány száz esztendeje...

— Lám-lám, — mondom színtel nyugalommal, — ki hitte volna?.. Hát ezek a zsidók nem aféle betörők?

— Hová gondol az úr?.. Régen ott laktak már ezek...

— Tán régebben, mint a Trajtliak —

Az amerikai zsidó kongresszus a német zsidókért

Roosevelt elnök szenzációs üzenete a kongresszushoz — Százezer zsidót telepítenek ki Németországból

Az Egyetértés beszámolt már arról a grandiózus akcióról, amelynek segítségével az angol és amerikai zsidó körök a németországi zsidókat ki akarják szabadítani elviselhetetlenül súlyos helyzetéből. Megírtuk, hogy az angol és amerikai zsidóság a legnagyobb áldozatkészséggel áll az akció szolgálatában, s már az első napon jelentős adományok biztosították a cél sikerét. A rendkívül érdekes gyűlést február 5-én tartották, amelyen az akció elnöke dr. Stephen S. Wise new-yorki főrabbit választották, diszelnökké Lehman, New-york állam kormányzóját, alelnökévé Julian Mac felsőbb bíró, cionista vezért, a Női Világszervezet elnöke pedig Rebekka Kohutot.

Roosevelt üzenete

Az Egyesült Államok elnöke, Roosevelt, a következő üzenetet küldte dr. Wise útnak az akció vezetőségének:

„Boldog vagyok, hogy a palesztinai nemzeti konferenciát, amely Washingtonban azzal a céllal ílt össze, hogy Amerika zsidóságát megnyerje és mozgósítsa a konstruktív munka számára, amellyel lehetővé válik a palesztinai zsidó otthon újjáépítése, üdvözölhetem.”

„Minden amerikai tudatában van annak, hogy a világon szerteszört zsidók, milyen hűséges ragaszkodással viselkednek az ősi föld iránt, amely egyúttal az emberiség bölcsője is. Meg vagyok győződve arról, hogy a Palesztina újjáépítését célzó munka sikeres befejezése megkoronázza ezt a vágyat és a halhatatlan hűséget megjutalmazza azzal, hogy az ország a jog, a szabadság és a jólét fundamentumára épül.”

„Az amerikai nép, amikor egyhangulag megszavazta elnökének a palesztinai munkálatokra vonatkozó rendeleteit, hitet tett arról a szimpátiáról, amellyel ezt az akciót kíséri. Meg vagyok győződve arról, hogy az United Palestine Appeal, amelynek célja a hazatánná vált zsidó tömegek számára hazát teremteni, működését sikerrel fejezi be.”

„Remélem és erős a bizalmam, hogy az amerikai nép közreműködése pozitív eredményeket fog a Szent Föld kialakulásában elérni és biztos vagyok benne, hogy ez az ország a jövőben világo fátylaja és útmutatója lesz az egész világnak.”

Roosevelt üdvözlő sorait a kongresszus résztvevői határtalan lelkesedéssel fogadták. Ez az üzenet a cionisták számára

elégtételt szolgáltat, de egyben ostorcsapás a denunciansok és a cionizmus rágalmozói számára.

Simon Marks

az angliai Keren Hajesod elnöke kijelentette, hogy készen áll a terv, amely arra vonatkozik, hogy százezer német ifjút hozzanak ki Németországból és telepítsenek le Palesztinában. Ez a terv négy esztendő alatt valósulhat meg és természetesen igen komoly anyagi erőfeszítéseket igényel. Simon Marks szerint ez az egyetlen konkrét megoldás, mint ahogy általában csak a palesztinai probléma megoldása jelent komoly előrehaladást a zsidókérdésben, mert a felmerült tengerentúli települések közül egyedül ez valósítható meg.

Viscount Bearsted

felszólalásában kijelentette, hogy távol áll a bizottságtól az a gondolat, hogy Németországból kivándorlási propagandát üzzön a zsidóság között, mert hiszen erre nincsen szükség. Az akció célja, hogy azokon segítsen, akik kénytelenek kivándorolni, ilyenek sajnos, rengetegen vannak.

Bearsted ezután rátért az akció any-

Szomszédom titkolhatatlan zavarban van.

— Hát, hogy ezer éve jönnek-mennek, azt nem tudom... de hogy Dombórol nem mozdultak el azóta, amióta az eszemet tudom, az az egy bizonyos.

— Egyszóval azt mondja bátyám, hogy ezek a dombói zsidók nem hagyják ott a szülőfalujukat, ragaszkodnak az őseik házához, földjéhez...

— Már akinek van, — szakít félbe Trajtli bácsi.

—... és nem is olyan rettentő népség. Talán békkességben is élnek?

Utítársam igenlően ingatja a fejét.

— Csak éppen szívlenni nem lehet őket, — zárom be a vitát.

Az öreg kovácsmester felüti a fejét:

— Szívlenni?.. Hát van köztük sok szelíd, okos, derék ember...

Legyintek a kezemmel:

— Hagyja! Rabló zsidók!

Trajtli bácsi szemrehányóan néz rám és incselkedve fenyeget meg a kerges ujjával:

— Ugyan-ugyan... már miért tetszik olyan nagy antiszemitának lenni az úrnak?..

állapítom meg csöndesen.

Szomszédom elgondolkozik.

— Az lehet, — mondja később halkán.

— De rabolnak, az biztos, — jegyzem meg nyomatékkal.

— Hát tetszik tudni, az úgy van, hogy sok mindennel foglalkoznak. Kereskednek, fuvaroznak, olyik földművesmunkát is végez...

— Szóval rabolnak. Mondjuk ki bácsikám, miért kerüljük a szót: rablók ezek mind.

Trajtli bácsi csavarint egyet a szétborzolt, öszbecsavarodó bajuszán, aztán a jobb keze mutatóujját kampóformában megpendíti és magyarázó hangon mondja:

— Vannak köztük, kérem ugyancsak derék emberek...

— A többség biztosan erkölctelen, — állítom.

— Nem a, kérem. Szép családi életük van, Istenfélők, vallásosak.

— Nem értem akkor, bátyám. Az előbb azt mondta, hogy ezerháromszáz zsidó van Dombón, meg azt, hogy rabolnak...

— Olyan is van, de nem mind.

— Csalnak és lopnak, — jelentem ki ellenállást nem tűrően.

— Mondtam, mondtam... Mert hát a főutcán majdnem mindegyik ház zsidó kézen van.

gi vonatkozásaira. Elmondotta, hogy már a legközelebbi esztendőben húsz—húszöt ezer ifjú zsidót kívánnak kihozni Németországból és a külföldi államokba letelepíteni. Az elgondolás az, hogy a kihozott zsidók fele Palesztinában nyerjen elhelyezést. Egy-egy Németországból kihozott zsidó kivándorlási költsége, mintegy százötven dollár rúg. A segítő bizottság neve a következő: „Council vor German Jewry”. A bizottság úgy kívánja megoldani a zsidók külföldre telepítését, hogy ez ne okozzon aggodalmat se a befogadó államoknak, sem pedig a németországi zsidóknak. A kivándorlási költségeket a németországi zsidók kötelesek előteremteni, mílthogy az Amerikában összegyűjtött tizenöt millió dollár csak a szükséges összeg kiegészítő részét képezi.

Sir Herbert Samuel fölöslegesnek tartja, hogy a bizottság munkálkodásának részletezésébe bocsátkozzék. Mint ahogy New-Yorkban és St. Louisban is megtette, itt is szívbemarkoló szavakkal ecsetelte a német zsidóság tragikus helyzetét. Kijelentette Sir Herbert Samuel, hogy a bizottságnak nem az a célja, hogy a német zsidók potom áron eladják javaikat és megpakolva német árukkal hagyják el az országot. Az amerikai zsidóság megértésére appellált, és reményét fejezte ki arra vonatkozóan, hogy a bizottság működése a legközelebbi jövőben is komoly eredményeket fog felmutatni.

Dr. Stephen Wise hódoló szavakkal emlékezett meg Rooseveltről és kijelentette, elérkezettnek látja az időt arra, hogy az amerikai kormány fellépjen a németországi zsidók sanyargatása ellen. Mindent el kell követni, hogy a zsidó kivándorlás Németországból megkönnyebbüljön, de ez egyúttal ne váljon a német gazdasági helyzet számára haszonnal. Kifejezte azt a reményét, hogy a közeljövőben Palesztina kapui kitarulnak hatalmas zsidó tömegek előtt. Majd felolvasták

James Mac Donald a lemondott menekültügyi főbiztos levelet, amelyet a kongresszushoz intézett, s amelyben kifejtette, hogy Palesztina nélkül egyáltalában nem lehetne megvalósítani a Németországból menekült zsidók letelepítésének kérdését. A felszólalásokat vita követte, amelyben kialakult az az egyhangú állásfoglalás, hogy a bizottság minél hamarabb és minél eredményesebben kezdje meg a működését.

Elhatározták, hogy a Palesztina munka számára egymillió dollárral többet irányoznak elő, mint a múlt esztendőben.

Majd megválasztották Stephen S. Wise-t elnöké, kincstárnokká Nathan Strauszt. Végül részvétáviratokat küldtek V-ik György elhalálása alkalmából VIII-ik Edvárdhoz, amelyben kifejezték azt a reményüket, hogy a mandátumbirtokos Anglia a mandátumban vállalt kötelezettségét teljesíteni fogja.

Herbert Samuel Rooseveltnél

A Zsidó Távirati Ugyenkség washingtoni jelentése szerint Roosevelt elnök pénteken félórás magánkallgatáson fogadta Sir Herbert Samuelt.

Sir Herbert Samuel visszatért Angliába

New-Yorkból jelentik, hogy Sir Herbert Samuel az amerikai konferencia befejezése után, február ötödikén, a Majestic hajón elhagyta az Egyesült Államokat és visszatért Angliába. Elutazása előtt fogadta az Egyetértés tudósítóját, akinek a következőket mondotta:

— Legnagyobb örömmre szolgál, hogy a német zsidók kimentésére irányuló akciót sikerült biztosítani. A legnagyobb hálával emlékezhetem meg az amerikai érdekeltek körök magatartásáról. Nemcsak a zsidók, a nemzsidók is teljes mértékben átértékelték ennek az akciónak jelentőségét és minden erejükkel a siker érdekében működtek közre. Belátták azt, hogy itt nem jöttek akcióra, hanem konstruktív, ekziszienciákat építő akcióra való szónok.

Weizmann Európában harcol a palesztinai telektörvény ellen

Az Egyetértés legutóbbi számában beszámoltunk arról az ellentétéről, amely Dr. Weizmann és Sir Arthur Wauchope között robbant ki a telekkérdéssel kapcsolatban, a rendkívül éles és elkeseredett vitáról további értesítéseket is nyertünk, nevezetesen azt, hogy Weizmannnak eltökélt szándéka a telekkérdés megoldását Európában szorgalmazni.

Sir Arthur Wauchope átiratot intézett a Cionista Végrehajtó Bizottsághoz, amelyben kitér a sokat vitatott telekkérdésre is és többek között a következőket mondta:

— A Palesztinában élő zsidóság érdekei és a palesztinai arab lakosság ekziszienciális viszonyainak számbavetése után arra a megállapításra jutottunk, hogy a telekeladási kérdés körül rendet kell teremteni, mert a zsidók érdeke is úgy kívánja, hogy az arabok ekziszienciális érdeke is kielégítést nyerjen. Minthogy tapasztalatunk szerint az utóbbi időkben zsidó körök a szükségessé váló jóval nagyobb arányban vásárolták fel az arabok tulajdonában levő telkeket, a brit kormány időszerűnek látta a telekvásárlási törvény életbeléptetését.

A cionista végrehajtó bizottság viszont hirdetőnyelvet tett közzé a palesztinai zsidó lakosság felvilágosítása céljából. Ebben a hirdetőnyelmben megállapítják, hogy a terbevetett és behirdetett telektörvény teljes mértékben ellenkezik nemcsak a mandátum alapokmányainak rendelkezésével, hanem azzal a levéllel is, amelyet Ramsay MacDonald volt angol miniszterelnök intézett Weizmann-

— A segítő bizottság érdeklődött a német kormányköröknél is a kivándorlási akció sorsa felől és azt a felvilágosítást szereztük, hogy

a német körök nemcsak megakadályozni nem fogják, ellenkezően elősegítik a kivándorlási akciót,

ha a biztonsági szabályokat betartják. Természetesen a német zsidók vagyonának kimentése nem szerepelt a megbeszélések programpontjai között, mert ennek módosítai kizárólag a német zsidókra tartoznak.

— Meg vagyok győződve arról, hogy az arabok sem fogják megnehezíteni a kitelepítési akciót,

már csak azért sem, mert hiszen az arabok ma olyan túlsúlyban vannak Palesztinában, hogy kétszáz, vagy kétszázötven ezer német zsidó kitelepítése sem változtatna a helyzeten.

— Londonba való érkezésem után azonnal megkezdtem az akciót az angol részről megígért ötmillió dollár előteremtésére. De biztos vagyok abban, hogy Franciaország, Hollandia és Belgium is kivészi részét a segítő akcióból.

hoz, s amelyben kötelező ígéretet tett arra nézve, hogy az angol kormány minden lehető eszközzel elősegíti a palesztinai zsidó települést és gyarmatosítást fokozását. A tervezett telektörvény viszont annak a bizonyítéka, hogy Wauchope fő kormányzó éppen ellenkezően a volt miniszterelnök ígéretével a település megnehezítését tűzte ki céljául.

A továbbiakban megállapítja a cionista végrehajtó bizottság, hogy a palesztinai helyzet egyáltalában nem teszi szükségessé a kis arab telektulajdonosok ilyen mértékű védelmezését, már csak azért sem, mert éppen ezeknek az araboknak a gazdasági érdeke kívánja a telekeladások folytatását. Egyébként az 1929. évben Palesztinában működött Shaw-bizottság megállapításait egy későbbi angol bizottság sorra megcáfolta és hivatalosan leszögezte, hogy az utolsó tíz esztendőben mindössze hatszázötven arab telektulajdonos vált meg telkétől, de ezek szinte valamennyien elhelyezkedtek a gazdasági élet más vonalán.

A végrehajtó bizottság kifejezi azt a reményét, hogy minden cionista a legintenzívebben elveszi a küzdelmet a zsidó érdekeket lábál taposó telektörvény életbeléptetése ellen és hogy az egyesült Jisuw megtalálja majd a védekezés eredményes módjait. A végrehajtó bizottság határozata szerint dr. Weizmann Európába jön, hogy a febr. 4-iki gyűlésék felbatalmazásával zsebében megvívja harcát a tervezett törvény és a mandátum birtokos kormány zsidóellenes céljai ellen.

Sándor Pál utolsó utja

A magyar nemzet nagy halottját vasárnap délelőtt 10 órakor kísérték utolsó útjára a gyászolók ezrei. Érthető, ha a legsúlyosabban sújtott zsidóság vette ki legintenzívebben részét a mélyesen megdöbbentő gyászból, hiszen a magyar zsidóság legharcosabb vezérért vesztette el Sándor Pálban. Sándor Pál röviddel halála előtt megrázó szavakkal búcsúzott az életől. A körülállóknak elhaláson hangon mondotta: Fáj nekem, hogy el kell távoznom, hogy örökre el kell búcsúznom a zsidó hitközségtől, annak rendkívül tisztelt elnöktől, Stern Samutól és munkatársaitól, köztük Epler Sándortól, adkkel én mindig együtt harcoltam és küzdöttem a szent zsidó jövőért, a zsidó serelemmel ellen; fáj nekem, nagyon fáj, hogy el kell búcsúznom a Chevra Kadisától, etől a szívemhez nőtt intézménytől, ahol nem ismerik azt a csúnya szót, politika, ahol mindenkinek csak egy gondolata van, minél többet és minél jobban megsegíteni azokat, akik rászorultak a segítségére. Az én atyai jóbarátom, Kramer Miksa és kiváló munkatársa, Endrei S. Henrik emlékét magammal viszem arra az útra is, amelyre most készülök. Jaj annak, aki valaha is ehhez a szent intézményhez nyúl... Ezeket mondta a sógorának, Bánó Dezső Chevra elöljárónak.

Már a kora reggeli órákban tömött sorokban zarandokoltak a gyászolók, hogy utolsó búcsút vegyenek a nagy halottól. Mihelyt a Dohány-utcai templom kapuit kinyitották, percekben belül zsúfolásig megtelt a templom valamennyi hajója és az összes karzatok. Mindenki ott volt és azok is, akik nem jutottak el, legszemélyesebb gyászának tekintette ezt a tragikus búcsút. A magyar zsidóságot pedig porig sujtotta a mérhetetlen vesztés. Rengeteg koszorú érkezett a ravatáira, amelyet a templom főbejáratainak lépcsőzetén helyeztek el.

A gyászolók

A templomban a ravatal jobboldalán foglalalt helyet a gyászoló család, felesége, gyermekei, testvérei és az egész rokonság, valamint fent, az oltári emelvényen foglaltak helyet a megjelent előkelőségek.

A Pesti Izraelita Hitközség küldöttségét Stern Samu m. kir. udvari tanácsos, elnök, az Országos Iroda elnöke vezette. Megjelentek dr. Glückstahl Samu felsőházi tag, elnökhelyettes, dr. Hajdu Marcell alelnök, Frey Kálmán, Kálmán Henrik kincstári főtanácsos, Nagy Andor, Drucker Géza m. kir. kormányfőtanácsos, a Győri Textilművek minyőtanácsos, a Győri Textilművek minyőtanácsos, a Dunagőzhajózási R. T. főügyész, Magyar Bertalan, az OMKE ügyvezető elnöke, Vértes Emil a Kereskedelmi és Iparkamara alelnöke, Vészi József felsőházi tag, főszekes, dr. Dési Géza, dr. Fábán Béla, Ledermann Mór, dr. Zahler Emil, dr. Hajdu Miklós vezérigazgató, elöljárók.

A tisztviselői kart Epler Sándor főtitkár, dr. Csérgő Hugó főjegyző és dr. Munkácsi Ernő főjegyző vezették,

amely teljes létszámban megjelent.

A Pesti Chevra Kadisa részéről Kramer Miksa m. kir. kormányfőtanácsos elnök vezetésével megjelent Lunzer Pál elnökhelyettes, Beck Jenő, Eisnmann Gyula, Steiner Mór, Fürst György, Wertheimer Lajos elöljárók. A tisztviselői kart dr. Endrei S. Henrik igazgató főtitkár vezetésével teljes létszámban. Szántó Jenő az Országos Iroda alelnöke, dr. Kerekes Ödön egészségügyi főtanácsos, Rosenberg Sándor igazgató és neje Rosenberg Sándorné, a VIII-IX. ker. Nőegylet elnöknője, Kardos Ernő a Chevra Kadisa helyettes főtitkára, Trebitsch Márkus a Chevra Kadisa felügyelője, dr. Spitzer József m. kir. kormányfőtanácsos, az V. ker. körzet elnökhelyettese, Székely Dezső műépítész és neje, Vértes Miksa m. kir. kormányfőtanácsos, a szegedi kereskedelmi és iparkamara elnöke, a Bikur Cholim részéről dr. Rakonitz Dezső elnök, Spitz Hermann igazgató, Ehrenfeld Sándor pénztáros, dr. Steiner Gyula főorvos és Löwy titkár jelentek meg.

A budai Izr. Hitközséget dr. Kriszhaber Adolf elnök, dr. Kiss Arnold vezető főrabbi és Diósi Jenő főjegyző képviselte. Az Orth. Izr. Iroda részéről Frank Adolf diszelnök, felsőházi tag, a budapesti Aut. Orth. Izr. Hitközség öbuda Freudiger Ábrahám m. kir. kormányfőtanácsos elnök és Freudiger Dávid jelent meg. Az öbuda Hitközséget dr. Orova Zsigmond elnök vezette, de ott volt nagyon sok fővárosi, környékbeli és vidéki hitközségi küldöttség, többek között a győri izr. községkerület küldöttsége dr. Kallós Henrik m. kir. kormányfőtanácsossal az élén, dr. Deutsch Zsigmond a pécsi izr. Hitközség elnöke, a szolnoki hitközséget dr. Mandl Sándor elnök és Heves Kornél főrabbi képviselte.

A képviselőház képviselőiben Sztranyavszky Sándor házelnök, a magy. kir. kormány részéről Tahy László államtitkár és Ádam Géza államtitkár a tőzde kormánybiztosa. A kereskedelemügyi minisztérium képviselőiben Koós Ödön osztályfőnök, a pénzügyminisztérium részéről Szilágyi Ernő miniszteri tanácsos. A fővárost dr. báró Babarczy István tanácsnok, az államrendőrséget Ferenczy Tibor főkapitány képviselte. Ott láttuk meg Ugron Gábor v. b. t. t., Sczitovszky Béla és Bárczy István volt minisztereket, Józán Miklós unitárius püspököt, Weiss Fülöpöt, dr. Tomár tábornok orvost, Fleissig Sándor, Vida Jenő, Egri Aurél, Ripka Ferenc, dr. budai Goldberger Leó, Barczy-Barczen Gábor és Morvai István felsőházi tagokat. Rengeteg képviselőt, köztük Bródy Ernőt és Vázsonyi Jánost, Fenyő Miksa, Gál Jenő, Grieger Miklós, Magyar Pál volt képviselőket és számos törvényhatósági bizottsági tagot. A közgazdasági és társadalmi élet kiválóságai között ott láttuk Aschner Lipótot, Ehrlich G. Gustávot, Halász Manót, Horváth Lipótot, Hajdu Lászlót, Eppinger Károlyt, Stein Emilt, Klein Gyulát, Pfeifer Ignácot, Alapi Bélát, Sós Ármint, Sós Endrét, Lajta Rezsőt, Beregi Oszkár, Roboz Imrét, Steiner Marcellt, Wertheimer Adolfot, az IMIT elnökét.

Küldöttségileg képviseltette magát a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, az OMKE központja és összes vidéki körzete, a Magyar Kereskedelmi Csarnok, a Fővárosi kereskedők egyesülete, az OKISZ, a Kereskedelmi utazók, végül a Baross Szövetség.

A szertartás A temetési szertartást Wehner orgonamester preludiuma nyitotta meg,

majd a teljes templomi énekkar gyászéneke és a főkéntor zsolnárai után

dr. Hevesi Simon

vezető főrabbi mondott magasan szárnyaló gyászbeszédet.

— Az ember élete fuvalathoz, árnyhoz, káprázathoz hasonló. Itt állunk a templomban, mögöttem az isteni kinyilatkoztatás tanának törvénytartó frigysekre, előttem egy koporsó, amelyben Sándor Pál pihen. Ezt a szentségtartó frigysekre, és a koporsót is, úgy nevezzük: „Óraun”... Mikor őseink Egyiptomból kiszabadulva a sivatagban vándoroltak, maguk előtt vitték a törvénytáblák frigysekre. Az írásmagyarázók rámutatnak arra, hogy aki az egyikben pihen, az teljesíteni törekedett azt, ami a másikban benne van. Sándor Pál, bármily irányba hívta a kötelesség, nem ingadozott, hű volt hazájához, teljesítette kötelességét hitfelekezetével szemben, Izrael tanait követő ember és a magyar nemzetnek hű gyermeke volt.

A nagyhatású gyászbeszéd után

Stern Samu

az Országos Iroda és a Pesti Izr. Hitközség elnöke mondotta a következő gyászbeszédet:

— Mint felekezeti nagy halottjától, búcsúzóan táld Sándor Pál. Ha voltak idők, amikor szükség volt az olyan gerinces, bátor és becsületes igaz emberre, mint amilyen te voltál, ha vannak idők, amikor az igaz érték elmulása kétségbeesésen fájdalmas, akkor ezek a mostani idők azok, mikor az ország és benne felekezeti szenvedések és megpróbáltatások idejét éli.

— Hazafi voltál a szó igaz értelmében, felekezeted szilárd oszlopa, aki az igaz ügyünkért bátorsággal, kitartással tudtál sikraszálni, mert a magyar zsidóság igazának és becsületének voltál hirdetője.

— Nem ismertél megalkuvást, mikor jogos, becsületes ügyről volt szó. Te nem támadtál, csak védekezél és védekezésedben mindig a jog, az igazság és a méltányosság volt az irányító gondolatod. Ha küzdelmeid közepette hibáztál, volt belátásod és bátorsággal megköveteltél azt, akít akaratlanul megbántottál. Magad részére nem kértél soha semmit, azt tekintetted a legnagyobb kitüntetésnek, ha a közt való munkásságodat és szándékaid becsületességét elismerték.

— Emléked soha el nem múltogyelellett marad felekezeted történetében megörökítve. És ha eljön majd egy szebb kor, mely utódainktól már nem követel olyan emberföltölti erőmegfeszítést, mint amennyit nekünk kellett megvívni zsidóságunkért, akkor tudni fogja az a nemzedék, amely annak a szebb, jobb idők élvezője lesz, hogy a szebb és jobb idők eljövételének egyik legnagyobb előharcosa te voltál Sándor Pál! Mint a tölgy, mely akkor mutatja igazi nagyságát, mikor ledöntve fekszik előttünk, most látjuk csak igazán, milyen nagy voltál. Sándor Pál barátunk, vezérünk nyugodj békében.

Ezután a főként zsolozsmája zárta be a gyászszertartás egyházi részét és a világi szónokok gyászbeszédei következtek. Elsőnek az OMKE nevében

Magyar Bertalan

mondott gyászbeszédet. A magyar kereskedelem tragikus korszakát éljük. Nap-nap után — mondotta — újabb csapások és megpróbáltatások zúdulnak ránk. Megedződünk a szomorúságban. Mégis az a mélységes nagy gyász, amely Sándor Pál elhunytával érte a magyar kereskedelmet, felülmul minden veszteséget és szívünk gyökeréig rendít meg bennünket.

— Itt állunk az OMKE elnöksége, központi és vidéki szervezeteinek küldöttsége, könnyel a szemünkben, de velünk sir és velünk gyászol az egész magyar kereskedelem, a legkisebb vidéki szatócs és a legnagyobb fővárosi kereskedőházak vezetői egyaránt. Kimondhatatlan a mi fájdalomunk és pótolhatatlan a mi veszteségünk!

— A haza egyik leghűségesebb gyermekét, a polgári erények mintaképét, a Parlament egyik legkiválóbb tagját és nesztörát, a magyar szabadelvűség és demokrácia legrégebbi harcosát, a zsidó hitfelekezet legnagyobb fiát, — de mi, az OMKE, apánkat veszítettük el benned.

— „Ó az, ki által lettünk és vagyunk!” Sándor Pál egy Istentől megáldott hosszú, tiszta életet szentelt egy eszmének és ez az eszme: fokozni a kereskedelem megbecsülését, ugyanazon elbánást biztosítani neki, mint a haza többi polgárának és megvédeni a tisztességes kereskedői munka gyümölcsét. Ezen eszme eszközül és fegyverül alapította meg harminckét évvel ezelőtt az OMKE-t, a magyar kereskedelem harcos szervezetét, a „commercium militans”-t, az egyoldalú agrárkövetelések-

kel és a szövethetetek túlzó versenyével szemben.

— A magyar kereskedelem tragikumuma hogy most, amidőn Sándor Pál harminckét évi fáradhatatlan munkássága után örök nyugovóra tér, talán még fenyegettebb a magyar kereskedelem helyzete. A kereskedelemellenes hangulat hullámai újból magasra csapnak és veszélyeztetik a kereskedelem egzisztenciáját.

De Sándor Pál félszázados közéleti munkássága megszervezte a magyar kereskedelmet és felvértezte a küzdelemre.

Mint Sándor Pál munkatársa csodálattal nézek vissza arra a tüneményes életpályára, melynek jelentőségét mi, kortársak fel sem tudjuk mérni. Erkölcsei elvekre nevelt egy egész kereskedői generációt. A kereskedőtársaitól feltétlen becsületességet, a kimondott szó szentségét, a Treue und Glaube elveinek respektálását követelte. A kereskedelmet nem foglalkozásnak — hivatásnak tekintette. Izzó hazaszeretetétől áthatva hirdette, hogy a kereskedő egyéni érdekeit rendelje alá a nemzet egyetemes érdekeinek.

A maga életében mindegyik példát szolgáltatott. Szóban és írásban, a parlamentben és a közélet minden terén önértetével, bátor szókimondásával, harci kedvével igyekezett a közvélemény legszélesebb rétegeit meggyőzni arról, hogy a magyar kereskedő a hazának értékes és egyenrangú polgára.

Igazsággal az ajakán, karddal a kezében, de szeretettel a szívében küzdött csaknem ötven éven keresztül a kereskedelem elismertetéséért. Nem ismert megalkuvást és szervilizmust feléle, de megértést és szolgálatkészséget tanusított mindenki irányában.

— Nem kerestél és el sem fogadtál sem címet, sem kitüntetést. Kereskedő volt: és ez volt a büszkesége. Idézem saját klasszikus veretű szavait: „Büszkén vallom magam kereskedőnek, ama társadalmi osztály szeryény tagjának, amely a nemzet jólétének és gyarapodásának elsorángú tényezője.” Ez volt életének hitvallása, egyéniségének lényege és varázsa.

— Sándor Pál! Már életemben a magyar kereskedelem legendás hőisévé lettél! A magyar vidék eldugott falujában

A Pesti Chevra Kadisa Izr. Szentegylet

február hó 20-án, csütörtökön d. u. 1/2 5 órákor a Rombach-utcai zsinagógában Jom-Kippur kottaun istentisztelettel kapcsolatosan

alapítási ünnepélyt rendez, melyre tagjait ezuton meghívja

a Pesti Chevra Kadisa előljárósága

a szegény kis szatócs reménykedve és bizalommal gondolt Rád, az igazság rettenthetetlen bajnokára, aki nem ismert különbséget ember és ember között, de áthághatatlan válaszfalat vont a tisztességes és nem tisztességes emberek közé. Látta csodálatos életpályádat: a gabonakereskedői irodától a parlament korelnöki székéig és Benedd látta a polgári tisztesség és öntudat, a kereskedői becsületesség inkarnációját.

— Sándor Pál! Szeretett apánk, imádtott vezérünk felejtethetetlen példaképünk, atyai jóbarátom!

— Fájdalmasan búcsúzunk téled, akit nagyon szerettünk és becsültünk, köszönjük neked mindazt, amit értünk egy életlen keresztül tétellel és alkottál! Utolsó tanácsaidat szellemi végrendeletnek tekintjük és fogadalmat teszünk neked, a legelső magyar kereskedőnek arra, hogy a munkát, melyet megkezdettél, a te szellemében fogjuk folytatni hűséggel és igazságossággal. Isten veled!

Rassay Károly

a Polgári Szabadság Párt nevében búcsúztatta az elhunytat.

— Még fátyolos a szemünk és az utolsó baráti kézszorításra kinyújtott kar megremeget, vajjon ki tudna ezen a helyen és ebben a percben történelmi arcképet adni Sándor Pálról? Hiszen az ő küzdelmei, harcai, tanításai nem nevezhetők egy életnek, ez a magyar történelem egy korszaka.

— Hű volt felekezetedhez, amikor egy történelmi földrendés után a szenvedélyek gyűlölködő árja borította el az országot. Hű volt királyához, eszményeihez, politikai ideáljához és itt maradt, mint egy letarolt erdőben álló szálfa, dacolva a villámmal, hogy hirdesse a régmúlt idők dicsőségét, nagyságát, igazságát. Sándor Pál történelmi élete hirdeti nekünk, hogy érdemes dolgozni ideáljokért harcolni, érdemes hűnek, jóbarátnak lenni, érdemes magyar polgárnak lenni.

A nagyhatású gyászbeszéd után

Eber Antal

a Kereskedelmi és Iparkamara nevében mondott búcsúztatót.

— Huszonhárom évvel ezelőtt a Kamara teljes ülésén ünnepeltük, mint a magyar kereskedők legfőbb büszkeségét. Ugyanazt hirdettél, amit a legnagyobb magyar, Széchenyi István, ezekben a gyönyörű szavakban fejtett ki: „Akárki, akármit ábrándozik, csak a vagyonos nemzet lehet szabad és független”.

Fleissig Sándor

a budapesti Áru- és Értéktőzsde tagjainak nevében búcsúzott Sándor Páltól, aki negyven éven át hűséges barátja és tanácsadója volt a tözsének.

— Sohasem a saját érdekeit féltette, mindig önzetlenül a kis emberek érdekeit tartotta szem előtt és érdekeit védte. Az ő emlékezete soha el nem mulhat és az ő szellemében fogunk dolgozni tovább szegény, szenvedő hazánk felvirágoztatásán.

Utána Ferenczy Károly, a miskolci kamarai alelnök, a vidéki kereskedelmi testületek nevében búcsúzott Sándor Páltól, végül az összes gazdasági érdekvépviseletek nevében

Hegedüs Lóránt, nyugalmazott pénzügyminiszter mondott búcsúztatót.

— Búcsúzunk Sándor Páltól, a szivbeli nemes jóbaráttól, a nagy magyar polgártól. A kelet sivatagjaiban kóborló ősi népek szent hagyománya gyanánt maradt az emberiségnek az a szokása, hogy göröngyöt dobna az elköltözött halottú lepelre azok, akik nem tudnak tőle elválni. Ma egy egész politikai nemzedék a teljes magyar gazdasági világ, a gondok köveit, a bánat kavicsait hullatja Sándor Pál sírjába. Ne tagadjuk itt, hogy magunkat siratjuk, amikor tőle búcsúzunk magunkat siratjuk, mert nem lesz többet Sándor Pálunk, mert a lelkünk egy tiszta szép darabbal szegényebb lesz, midőn távozol. Indulj utolsó utadra, poraid fölött szálljon az örök szeretet, amely az Urnak kezéből hull a jó ember szívébe.

Az énekkar gyász zsolozsmája közben vitték ki a koporsót, amely előtt három koszorús kocsi vitte a rengeteg koszorút. A gyászmenetet a családtagok nyitották meg, közvetlen a kocsi után ment a porig sujtott özvegy, akit fivére, Bánó Dezső, a Chevra Kadisa előljárója támogatott. Gyalog kísérték a gyászmenetet a Rökus-kórházig, de az özvegy már az első lépés után olyan rosszul lett, hogy kocsiába kellett ültetni. Délután félkettő volt, mire a gyászmenet kiérkezett a rákoskeresztúri temetőbe. Itt

Dr. Groszmann Zsigmond rabbi búcsúztatta mégegyszer Sándor Pált.

— Napjaink tovatűnnek — mondotta, — mint az árnyék az emberi élet törékeny, mint a fűszál: amikor elérkezik földi pályánk végső órája, meg kell válnunk mindentől és mindenkitől. Sándor Pál az igazság bajnoka, a magyar igazságának, a zsidó igazságának, az emberi igazságának rettenthetetlen bajnoka volt. Rajta is beteljesült az ige, teste visszatért a föld porához és lelke odaszáll az Örökkévalóhoz. Sándor Pál! Fogadd halálunkat és köszönetünket, amikor bevonulsz az örök nyugalomnak otthonába.

Ezután

Kramer Miksa

magy. kir. kormányfőtanácsos, a pesti Chevra Kadisa elnöke mondott megrázóan szép búcsúbeszédet:

— Mielőtt utolsó utadra megtérnél, búcsúszom téled, drága nagy halottunk, Sándor Pál, Chevra Kadisánk előljárósága, választmányja, és képviselőtestülete nevében. Nagyszerű közéleti munkásságodat, felekezetednek vívott hősi küzdelmedet már felekezeted és országunk nagyjai méltatták, én csak Chevra Kadisánk nevében akarom megköszönni neked azokat a kiváló szolgáltatásokat, melyeket értetünk tétellel. A legnehezebb időben és a legsúlyosabb viszonyok között állottál Chevra Kadisánk mellett. Igaz megértéssel viseltetted Chevra Kadisánk szent ügyei iránt. Valahányszor hívo szavunk Hozzád eljutott, mindig rendelkezésünkre állottál. Nem volt előtted sok a munka vagy fáradság, ha a Chevra Kadisa ügyeiről volt szó.

— Köszönöm Neked, drága Barátom mindazt, amit Chevra Kadisánkért és intézményeinkért tettél. Köszönöm Neked több mint négy évtizedes igaz ba-

ráságodat és hálásan köszönöm azt a szeretetteljes üzenetet, amelyet betegágyadból intéztél hozzám.

Emlékedet hálás kegyelettel fogjuk megőrizni. Isten veled, pihenj eszedesen. Végül pedig Sándor Pál szűkebb munkatársai, az OMKE tisztviselői és az OMKE szerkesztősége nevében

dr. Balkányi Kálmán

mondott búcsúztatót:

— Hadd vegyünk fájdalmas búcsút Tőled Elnök Ur az utolsó percben mi is, a te munkatársaid, örökédkjaid, tanítványaid. Fáj nekünk itthagyni a halottak világában Téged, az életnek szerelme-

sét. A magyar kultúra harcosaira, mielőtt földbe tesszik őket, Jókai szemfedőjét borítják. Te, a magyar gazdasági élet munkása, szolgáltad a boldogabb, műveltebb Magyarország ügyét, megillet hát, hogy Jókai simogató szavai hangozzanak el sírodon „Révparthoz ér a gálya, megpihen végre nagy utat járt parancsnoka”, Pihenj Elnök Ur, Isten Veled.

Ezután Sándor Pál koporsóját a pesti izr. Szentegylet által adományozott disz-sírhelyen helyezték örök nyugalomra és a halottért mondott imával, véget ért a grandiózus temetés.

A Hitközségi Párt IV. kerületi szervezetének nagygyűlése

A Belváros zsidósága imponáló számban jelent meg a Hitközségi Párt szerda esti nagygyűlésén a Goldmark-teremben. Ezúttal a zsidó élet kiemelkedő vezetőalakjai közül Wertheimer Adolf, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank igazgatója, az IMIT elnöke, a hatalmas koncepciójú és nemzetközileg elismert közgazdasági tekintély volt a gyűlés elnöke, aki méltóan ötvenszentes működésének nemes hagyományaihoz, most is az egyetemes zsidó érdekért szállt elő. A lelkes hangulatú gyűlés szónokai között ott láttuk Vértess Emil, aki ugyancsak a magyar gazdasági élet legelső vonalában harcolt és ugyancsak a zsidó érdekek lelkes szószólója és támogatója. Ott volt Nagy Andor előljáró, a Hitközségi Párt ügyvezető elnöke, akiről nyugodtan elmondhatjuk, hogy ő a magyar zsidóság útőre, aki intenzíven érzi mindazt, ami a zsidósággal kapcsolatos és lankadatlan harci kedvvel küzd minden zsidó ügyért. Felszólat Klein Miksa is és szavaiból erőteljesen domborodott ki, a zsidósághoz minden körülmények között hűséges, lelkes férfiú hite és bizakodása.

A nagygyűlést Simonyi Simon ügyvéd, választmányi tag szavai vezették be, majd Wertheimer Adolfot, az IMIT elnökét kérték fel, hogy foglalja el az elnöki széket.

Wertheimer Adolf

elnöki megnyitó beszédében a következőket mondotta:

minden zsidó háziasszony kávéhoz csakis

Peszachra

orth. נשר של פסח

M A N N A

CIKÓRIÁT

használd, amely két orthodox rabbiság hechsereivel van ellátva. Gyártja: Fodor Jakab és Társa, Budapest, X. Maglódi-ut 17. szám. Kapható minden fűszerüzletben.

zett a hitközség és milyen munkát akar végezni, ezekről bennünket felvilágosítson.

Vértes Emil

előjáró tartott ezután nagy beszédet.

— Igen tisztelt Hittestvéreim! A közeli választásokkal kapcsolatban több kedves barátom azt a kérdést intézte hozzám, miért rendezik ezeket a nagygyűléseket valamennyi kerületben, hiszen itt nincs ellenlévelmény, nincs

ellenzék?! Engedjék meg, hogy erre a kérdésre itt a plénum előtt adjam meg a választ. Arra valók a mi többszöri összejöveteleink, hogy minél nagyobb publicitás előtt tárgyaljunk a választópolgárokat arról, mi történt a lefolyt öt-éves ciklus alatt és beszámoljunk arról, miként sáfárcodtunk a hitközség ügyeinek érdekében. De azért is nagy fontossággal bírnak nagygyűléseink, hogy tudatára ébredjünk valamennyien, mily demonstrációt jelent az, ha hittestvéreink minél nagyobb tömegben élnek alkotmányos jogokkal és tömött sorokban jelennek meg az urnáknál. Már pedig mindnyájan nagyon jól tudjuk, mennyire megérdemli a magyar zsidóság háliját és bizalmát az a férfiú, aki idejének minden percét, minden energiáját és képességeinek minden atomját és elkészültét a zsidó ügynek szenteli. (Eljén Stern Samu!)

Igen tisztelt Hittestvéreim! Nyugodtan mondhatom, mennyire iparkodtunk az elmúlt öt év alatt a velünk szemben megnyilatkozó bizalomnak hűséggel, tisztán és az e mai időkben zsenialitással határos tudásra, felkészültségre vall — hogy a hitközség többmillió büdzséjének deficitmentessé tette anélkül, hogy ez érezhető adóemelésel járt volna.

Pedig valljuk meg, hogy azok a feladatok, amelyek a hitközség vezetőségére hárulnak, minden tekintetben megfizetett munkát és sok-sok áldozatot igényelnek. Itt ül a mi kiváló pénzügyminiszterünk, Nagy Andor (éljenzés), akinek mincs könnyű hejzete, mert hatalmas munkát jelent azoknak a problémáknak a megoldása, amelyek Stern Samu mellett a pénzügyi előjáróra várnak.

De ez a vezetőség megteszi kötelességét minden más vonalon, fejleszt az intézményeket, kórházunkat európai színvonalra emelte, a jogos kívánalmaknak megfelelően az egyes körzetek templomait fűtéssel látta el és a jótékonyági ügyosztálynál szegényeink mindig nyitott szívre találtak.

Ha tehát méltányoljuk ezeket a nagy-szerű teljesítményeket és eredményeket és át vagyunk hatva a mai komoly idők jelentőségétől, tartsuk kötelességünknek, hogy testvéreinket, ismerőseinket, barátainkat a választásokra elhozzuk.

A közönség lelkes tapssal jutalmazta a nagyhatású beszédet, majd

Dr. Simonyi Simon

választmányi tag emelkedett szólasra és a Belváros zsidósága nevében kijelentette, hogy minden tekintetben méltányolja a hitközség érdemes vezetőségének eddigi munkáját.

Ezután

Klein Miksa

a jótékonyági ügyosztály helyettes előjárója meggyőző szavakkal ecsettette, hogy nap mint nap milyen áldozatokkal segíti a hitközség az elesetteket, a külföldről menekülteket, az éhezőköt és nyomorgókat. Ő, aki hatvannyolc év óta a Belváros lakója, arra kéri belvárosi hittestvéreit, hogy ezt a hitközséget, amely ilyen hatalmas karitatív tevékenységet fejt ki, minden erejükkel támogassák.

Ezután a Hitközségi Párt népszerű ügyvezető elnöke

Nagy Andor

előjáró mondott megleghangú beszédet.

— Kedves Hittestvéreim! En sok választási küzdelemben vettem már részt, de mondhatom, hogy életemnek az a legnagyobb gyönyörűsége, amikor gyűléseinken együtt látom hittestvéreinket, amint fogadalmat tesznek arra, hogy tovább fogják folytatni a megkezdett munkát. Ez ad erőt a vezetőségnek, hogy az Önök hozzájárulásával és áldozatkészségével teljesíthesse a reá háruló kötelességet, gyámolíthassa a szegényeket, tovább fejlesztesse nagyszerű kórházunkat.

A mai súlyos időkben fokozott kötelessége a magyar zsidóságnak támogatni a hitközséget és az összetartás erejével demonstrálni kifelé is az egységet, tovább fejleszteni intézményeinket és saját érdekünkben bizonyítani, hogy a magyar zsidóság a magyar nemzet értékes rétegét alkotja.

Wertheimer Adolf

elnök tartott ezután magas nivójú záróbeszédet, amelynek során köszönetét fejezte ki a szónokoknak szép beszédekért, majd így folytatta szavait:

— Meg kell említenem, hogy a mai gyűlés minden szónokának beszédén átcsendült egy nyomott kedélyhangulat. Senki mincs Magyarországon, aki ne koncedálna azt, hogy a zsidókra ma bizony nem a legrozsásabb idők következtek. En nem vagyok pesszimista és kijelenthetem, hogy a zsidóság ellen irányuló támadásokat átmenetinek tekintem,

mivel mi zsidók Magyarországon nemcsak zsidók, hanem elsősorban magyarok vagyunk.

Kérem, hogy mindnyájan csatlakozjunk meg tömegesen a választásokon. zunk a Hitközségi Párt zászlajához és je-

A megjelentek lelkes tapsai közben ért véget a Belvárosi gyűlése.

Ki legyen Sándor Pál utóda?

Nemcsak a magyar, hanem a nemzetközi közgazdasági élet egyik legtekintélyesebb reprezentársa Magyar Bertalan, az OMKE ügyvezető elnöke. Sándor Pál tragikus halála után még

fokozottabb mértékben került Magyar Bertalan a figyelem középpontjába, hiszen az ő széles látókörű szakismereteire, kiváló és igazán európai értelemben vett nagystílusú egyéniségére vár a feladat, betölteni azt a betölthetetlen űrt, amelyet Sándor Pál hagyott maga után.

Nem könnyű feladat. De — ha valaki egyáltalában méltó arra, hogy Sándor Pál nyomdokain haladva a magyar közgazdasági élet vezérei polcára emelkedjék, akkor éppen Magyar Bertalan az az egész férfiú, akinek munkabírói vállaira nehezedhet az a hatalmas teher, amit a mai körülmények között pozíciója jelent.

Magyar Bertalan Sándor Pál legközelebbi munkatársa volt és az elhunyt hosszú betegsége alatt ő vezette az OMKE ügyeit, mert ő volt az, akiben Sándor Pál is utódját látta és értékelte.

De nemcsak gazdasági vonatkozásokban fordul a figyelem Magyar Bertalan felé. A zsidó közélet is érthető várakozással tekint Magyar Bertalanra, mert hiszi, sőt biztosan tudja, hogy már családi tradíciójánál fogva is intenzíven kért részt a továbbiakban is a zsidó közélet fáradságosan nehéz munkájából és tehetségének, töretlen energiájának latba vetésével azon lesz, hogy a zsidó sors elviselhetetlenül súlyos terhein könnyítsen, segítsen.

Sándor Pál eszmei örökségének letéteményeseként figyeli ma a magyar és zsidó közvélemény Magyar Bertalant, aki minden bizonnyal eleget tesz a nem kismértékű várakozásnak és gazdasági vonatkozásokban épp úgy, mint a zsidó közélet relációiban maradványt és szépet fog alkotni.

Kedd estét töltse a NORDAU-KÖR klubösszejövetelein. Cionista Szövetség, Andrassy-út 67.

EZÜST disztárgyak. evőeszközök, sport- és versenydíjak

dus választékban, gyári árban

Schleifer ezüstárúzem Kazinczy-u. 10.

Miért nem szeret Milotay színházba járni?

Mindenek előtt készségesen elismerjük, hogy a felekezeti sajtó nem hivatalos irodalmi értékeket alkotni és hasábjai nem arra a célra szolgálnak, hogy önkényes elméletekkel vitakozzák, hadakozzák, noha, mint minden, ami a magyar kultúrához tartozik, az irodalom is szívünkhoz nót szentség. Nem is érdekelné bennünket Milotay István legutóbbi vezércikke, ha megmaradt volna a tárgyilagosságot és értékelés látszatánál és nem kalandozott volna makacs antiszemita beállítottságánál fogva, az irodalmi produktumok fajbiológiai vizsgálatának tekervényes útjaira. Ha Milotay István egyszerűen arra a megállapodásra jut, amit a budapesti zsinhatározat közönség megfellebbezhetetlen ítéletében kifejezésre juttatott, hogy Hatvany Lili ezúttal gyengén sikerült szindarabot írt, a felekezeti sajtó legfeljebb csodálkozott volna a ritka természeti tüneményen, hogy bukkot szindarab, hetekkel bukása után vezércikk-nekrológhoz jut, de tovább lapozott volna a számunkra oly kedves antiszemita orgánumban.

A szélső jobboldal harcos publicistája azonban a gyöngén sikerült szindarab margójára olyan megjegyzéseket írt, amelyek messze túlhaladják az irodalmi kritika szabadságát és közel kerülnek a gyűlölködő konkolyhintés módszereihöz. Mi tehát nem Hatvany Lili bárónő védelmében szállunk szembe Milotay Istvánnal, hanem erőteljesen visszautasítjuk azokat a reflexiókat, amelyeket a zsidó vallású magyar írók tevékenységét általánosságban fűz. Nemcsak azért utasítjuk vissza a hüvös és tartózkodó jelzőkből kiforrósodó gyűlöletlángokat, mert igazságtalanoknak tartjuk őket, mert hálatlanul és kíméletlenül gáncsolja a legtisztább, legeszemélyibb művészi törekvéseket, hanem képen azért, mert ez az erőszakolt aproposo is csak alkalomszerűség Milotay István számára ahhoz, hogy az igazság elterelésére, durva és cinikusan elfogult megállapításokat szögezzen le az egész magyar zsidósággal kapcsolatosan.

Mi tehát ezeken a hasábjakon nem védelmezhetjük meg sem Szomor Dézst, sem Bródy Sándort, sem Molnár Ferencet, sem Lakatos Lászlót, Fodor Lászlót, vagy Földi Mihályt, nem is beszélve Erdős Reneéről, vagy Hatvany Lajosról és Hatvany Liliről, akik régen eltávolodtak a magyar zsidóságtól. De tiltakozunk és visszautasítjuk azt a rosszindulati inszinuációt, amely Milotay István vezércikkéből az egész magyar zsidóságra áramlott és amely méltóan a jobboldali publicista évtizedes gyakorlatához ezúttal is konkrét vádak helyett az általánosság síkján rágal-mazza hazafiatlansággal, rosszértelmű kozmopolitizmussal, a magyar sorsközösség teljes negációjával a zsidóságot.

Eltekintve attól, hogy kiragadott példákval még akkor sem lehetne általános érvényű igazságot konstruálni, ha a kiragadott példák rossz fényt vetnének a zsidóságra, ezúttal Milotay István még a példalázásokat is elvettette. Bródy Sándor, Molnár Ferenc, Szomor Dé-

zsó olyan világító fátylai a magyar irodalomnak, akikhez csak ünnepi ihlettséggel és ünnepléses tisztelettel szabad közeledni még Milotay Istvánnak is. De le kell egyszer már számolni azzal, hogy a háborút követő forradalmakban a magyar zsidóság akár előkészítő, akár bomlasztó munkát végzett volna. Az ellentmondás, amely a jobboldal hasábjain otthonos ugyan, ebben a relációban egyenesen nevetséges. A forradalmakat antikapitalista erők, szabályozhatatlan tömegindulatok, az elkeseredés boszorkány-konyháiban főzött kábitó jelszavak hozták és hozták létre. Ezt maga a jobboldal is kötelelességszerűen akceptálja. Ugyanakkor azonban nem felelkezik meg a zsidóságot egész egyetemében kapitalista beállítottságúnak, még pedig kíméletlenül kapitalista beállítottságú rétegnek bélyegezni. Hogyan képzeltető el tehát, hogy a kapitalizmus igénye mellett egyidőben antikapitalista törekvéseket is érvényesítsen a zsidóság? Vagy az egyik, vagy a másik vád nem igaz! Szerintünk azonban egyik sem.

A Hatvany családdal mint szimbólikus jelentőségű zsidó jelenséggel foglalkozik a hitleri gondolat vezércikk-írója. Azt mondja: „Az egész Hatvany komplexum egyik legérdekesebb család és társadalomtörténeti példája az asszimilációra képtelen zsidóság pályafutásának. Klinikai példa arra, hogy magyar báróság, magyar latifundiumok, a protekciós magyar gyárpar milliók jövedelmei is csak ideig óráig befolyásolhatják és csak átmenetileg téríthetik el útjáról azt a folyamatot, melyet egy évezredes fajviság vas törvényei szabnak meg és irányítanak. Vagyon, uralkodói kitüntetés, közéleti pozíciók, mind nem tudják megakadályozni, hogy ez a faji öntudat és faji fölénység szembe ne forduljon a befogadó társadalommal, hirtelen pusztító, robbanó, vagy lassan emészto mérgező erővé ne váljék arra nézve.”

Ezt a megállapítást ahhoz a tényhez fűzi, hogy báró Hatvany Bertalan (és nem Bernát, ahogy Milotay István következetesen nevezi, noha szerintünk a Bernát név sem jelentene semmilyen tekintetben inferioritást, lásd Shaw) soha és semmilyen tekintetben nem felelkezik meg zsidó vádtól, érdeklődik a palesztinai építő munka előttünk kibontakozó gigantikus jelentőségű, isteni színjátéka iránt és — horribile dictu — módot nyújt a földművelés szakismertei iránt érdeklődő zsidó fiataloknak ahhoz, hogy birtokain szakszerű kiképzésben részesülhessenek.

Hát ez valóban nagy véték! De azért Milotay Istvánnak figyelmebe ajánljuk azt, hogy ne sokáig tartózkodjon ennél a kérdésnél, mert ez az út sikos és könnyen elcsúszhat rajta. Ez az a pont, ahol a vádlóból vádlott lehet. Ha egyszer a zsidóság elfojtott keserűsége, amely abból fakad, hogy minden vonatkozásban eltiltják a földtől, amely éppúgy anyaföld a zsidó vallású magyar számára is, mint a más vallásúak számára, áthatolhatatlan köd-

ként ott gomolyogna Milotay úr írósz-tala körül, talán még az ő zsidógyűlöletben edzett lelke is megrezzene és bágyadtan ejtené ki harcos kezéből a har-

LLOYD TRIESTINO
FLOTTE UNITE LLOYD TRIESTINO - CAPITALE ITALIANA - SIRMIONE

PURIM TEL-AVIVBAN

Rendkívül mérsékelt áru utazás

TRIESTBŐL — PALESTINÁRA

február 19-én a **Gerusalemme**
február 21-én a **Palestina**
február 26-án a **Galilea**
március 4-én a **Gerusalemme**

a 12.000 tonnás szalongóval

**Oda-vissza: I. osztály P 456. —
turistaosztály P 270. —**

Prospektus kapható:

Lloyd Triestino Irodában
BUDAPEST
VII., THÖRÖLY-UT 2 IV., VÁCI-UCTA 4.
PALESTINA GAZDASÁGI BIZOTTSÁGA
VI., ANDRÁSSY-UT 67.

coló pennát! Ha a magyar zsidóság kényeszeredett belényugvással napirendre tér a fájdalmas tény fölött, hogy hiába volt vitéz a háború alatt, hiába adott tizenkétezer hősi halottat a hazának, számára nem jutott vitézi telek, hiába érez oltáratlan szerelmét a föld iránt, amelyből sarjad, rá nem gondol a telepítési törvény, akkor engedessék meg legalább annyit, hogy néhány fiatal-ember a zsidó Hatvany Bertalan báró birtokán megtanulhassa azt, amit nem tanulhat meg a mezőgazdasági főiskolákon, mert nem engedik be oda. Ha a magyar zsidóság nem vádol, legalább ne vádoltassék! Még Milotay Istvánnak is kötelessége megérteni, hogy a zsidóság életvédelmi küzdelmei közepette sem felelkezik meg a jövődőről és készenlétben tartja tehetségét, munkaerejét és energiáját a jobb kor számára, amelyben az embert nem felekezeti hovatartozandósága szerint ítélik meg! Egyébként szerényen megkérdézzük, hogy „az asszimilációra képtelen” Hatvany család jótékony gesztusait miért nem utánozza az ősi arisztokrácia?

Milotay István vezércikke, amely Hatvany Lili szindarabjával kezdődött és Hatvany Bertalan zsidó önértetere hivatkozva marasztaló ítéletet mondott az egész zsidóság felett, egyáltalában nem tartozik a jobboldal vezérpublicistájának legsikerültebb írásai közé. Ezer és egy támadási felület kínálkozik, nem is beszélve arról a „ziccerről”, amit azzal a mondatával nyújtott, hogy idegenebbnek érzi magát a magyar színházban, mint a német — y olasz

tömeghelyeken. A pszichológia ezeket a „fähl-leistungokat“ nem írta a véletlen számlájára és érdekes következtetéseket vonna le belőle Milotay István német és olasz imádatára vonatkozóan. Megmagyarázná, Milotay István pángermánizmusát. Mi azonban nem élünk a könnyű lehetőségekkel. Milotay István hívós és rejtett szenvedélyességű gyűlölködése felett ismételt. (ki tudja hanyadszor már!) napirendre térünk. Különösebb felindultság nélkül lapozzuk tovább lapját, ami nagyon kedvelt napi-

lapunkat és elégtétellel állapítjuk meg, hogy Milotay szemérmesen elfordítja a fejét, amikor — pénzért — propagandát üz zsidó üzletek és vállalkozások mellett. Még sem olyan veszedelmes tehát a jó Milotay István. Üzenjük is a Kohnoknak, Léwyknek, Izraeleknek: rajta hittestvéreink, támogassátok hirdeteiteikkel ezt a lapot! Hiszen már a bölcsek is előírják: aki téged követ dob, dobd vissza kenyérral . . .

Hajnal László.

Március 1-től egyetlen németországi zsidógyermek sem járhat nyilvános németiskolákba

A német zsidók cionista szervezeteinek birodalmi szövetsége most megtartott ülésén megállapította a német zsidók terjedelmes programjának pontozatait. Dr. Moses volt birodalmi gyűlési képviselő, a tanácskozások során kifejtette, hogy a program legfontosabb pontja

a gyermekevelés kérdésének megoldása, mivel a németországi zsidó gyermekek március elsején kötelesek valamennyi elemi és középiskolát elhagyni.

A legfontosabb gazdasági probléma a kivándorlási kérdés és a sokat vitatott transfer-ügy.

A Hitközségi Párt kerületi ülései

Sándor Pál halála következtében a Hitközségi Párt kerületi ülései a gyászhat hét alatt szüneteltek s az elmúlt csütörtökre egybehívott zuglói, valamint a múlt vasárnapra egybehívott józsefvárosi párttaggyűlést elhalasztották. A legközelebbi párttaggyűlés az V. kerületi szervezet nagygyűlése lesz, amelyet vasárnap, ez év február 16-án fognak a Goldmark-teremben megtartani. E gyűlés elnöke dr. Spitzer József körzeti elnökhelyettes, vezérszónoka pedig dr. Glückstahl Samu felsőházi tag, a hitközség elnökhelyettese lesz.

A VIII. kerületi szervezet elhalasztott nagygyűlését jövő vasárnap, február 23-án délelőtt 11 órakor fogják megtartani. Itt Vértés Emil előjáró fog elnökölni és felszólal dr. Bródy Ernő országgyűlési képviselő.

A XIV. kerületi, zuglói nagygyűlés szintén vasárnap, február 23-án délelőtt 11 órakor lesz, még pedig a Bosnyák-teri templom kultúrtermében (XIV. Bosnyák-ter 14.). Ennek az ülésnek elnöke Mezőfi Vilmos, vezérszónoka pedig dr. Dési Géza lesz.

A Hitközségi Párt keretében külön nagygyűléseket rendeznek az ifjúsági csoportok, az ügyvédek, orvosok stb. Ez ülésekre is a meghívók a legközelebbi napokban mennek szét. A pesti hitközség tagjai körében egyre fokozódó érdeklődés mutatkozik a közelgő választás iránt és sok ezerszámba érkeznek be a Párthoz a csatlakozást bejelentő levelezőlapok.

A német zsidóság pártolja és támogatja a transfert, mert ez megkönnyíti a kivándorlást.

A szövetség meg is szavazta ebben az ügyben Dr. Moses határozati javaslatát, amely szerint

minden reményük az angol-amerikai mentő-akcióban van,

amelynek főcélja a német zsidóknak Palesztinába való kimentése. A gyűlésen felolvasták még Dr. Chaim Weizmann-nak, a cionista világszövetség elnökének táviratát, amely tudatja, hogy a konferencia legfőbb feladatát a német zsidók megmentése irányítja.

Részvétlívratok Sándor Pál halála alkalmából a P. I. H.-öz

Sándor Pál halála alkalmából tömegesen érkeznek a P. I. H.-hoz a részvétlívratok és levelek. Eddig a következők fejezték ki részvételüket:

Ravasz László püspök, vitéz Shvoy István tábornok, a honvédség főparancsnoka, dr. Ferenczy Tibor főkapitány, Lamotte Károly alpolgármester, Kalmár Béla főkapitányhelyettes, Gratz Gusztáv, a budapesti I. honvéd vegyesdandár parancsnokság tiszti és tisztviselőikara, Morvay Ede tanácsnok, Kempelen Ágoston ügyosztályvezető, Rosta János tanácsnok, dr. Bódy László tanácsnok, Holczer Sándor Ótátrafői red, dr. Flesch Ármán főrabbi Mohács, a párisi Alliance Israelite Universelle, a bécsi hitközség. A magyarországi hitközségek közül pedig a következők: a X-ik községkerület, dr. Krón Ferenc, a VIII-ik községkerület Weiner Károly, a debreceni, alsódbabai, apostagi, bajai, balassagyarmati, balatonboglári, battonyai, bicskei, bonyhádi, budai, cellőtmölki, csongrádi, csurgói, dunaharaszti, deveseri, esztergomi, gödöllői, gyomai, vásárhelyi, jászberényi, kalocsai, kaposvári, kápolnásnyéki, kecskemezei, kesztői, kisbéri, kisujszállási, komáromi, körmendi, kövágóórsi, községi, lovasbényi, marcalli, mátészalkai, mezőtúri, m Mindszenti, mohácsi, móri, nagykanizsai, nagykőrösi, orosházi, pécsi, rákospalotai, sárvári, siklósi, síófoki, soproni, sümegi, szegedi, szeghalmi, szentesi,

szekszárdi, székesfehérvári, szentgottárdi, szigetvári, szombathelyi, tápióbicskei, tapolcai, törökszentmiklósi, türkevei, újpesti, veszprémi, zalaegerszegi, zalaszántói hitközségek, továbbá a Magyar Cionista Szövetség.

Gyászülés Sándor Pál emlékére

A Pesti Izr. Szentegylet Sándor Pálnak, az egyesület dístagjának elhalálása alkalmából folyó hó 16-án Kramer Miksa elnök elnöklet: alatt gyászülést tartott, melyen a nagy halott érdemeinek méltatása mellett az előjáróság elhatározta, hogy:

gyászjelentést ad ki, a temetésen testületileg vesz rész, és az özvegyhez részvétliratot intéz; részére a rákoskeresztúri temetőben díszsírhelyet ajánl fel; nevére 5.000 pengős alapítványt létesít azzal, hogy annak kamatai évente a halálórási nap évfordulóján szegények között osztassanak ki; a gyászéven át a szokásos imákat elmondattja; halálórási napjának mindenkor évfordulóján, örök időken keresztül a Dohány-utcai templomban az emlékművet felgyújtatja, imákat mond és a három főünnep alkalmával nevét felemlítetteti.

Egy volt osztrák miniszter a kikeresztelkedés ellen

Dr. Czermák volt osztrák közoktatásiügyi miniszter a katolikus katonai szövetségek gyűlésén legutóbb rendkívül érdekes beszédet tartott a zsidókérdéssel kapcsolatban. Czermák nyilvánosságra hozta egy zsidó íróval kapott levelet, amelyben ez a zsidóság elleni harc megszüntetésének egyetlen lehetőségeként valamennyi zsidó kikeresztelkedését jelölte meg. Czermák erre így válaszolt:

— Mélyesen sajnálom, hogy bizonyos zsidó körökben a lelki depresszió ilyen mélypontra jutott, hogy a jelenlegi helyzet megoldásának egyetlen orvosságát a kikeresztelkedésben látja. Megvagyok győződve arról, hogy ezzel a zsidóság sem önmagának, sem pedig a kereszténységnek nem használ. Ezt a világtörténelem bizonyítja.

Az író újabb levelére dr. Czermák ismételt válaszolt és mint mondta, most már érevelkel támasztotta alá abbéli meggyőződését, hogy az erőszakos kikeresztelkedési járvány egyáltalában nem oldja meg a zsidókérdést, sőt súlyosítja. Ezen felül árt a kereszténységnek is, hiszen nyilvánvaló, hogy az erőszakos kikeresztelkedettek tömege vallási meggyőződés nélkül tér át a keresztény hitre, ami azt eredményezheti, hogy hitetlen generációk keletkeznek. Ennek a jelenségnek gyakran lehetünk tanúi a világtörténelem során, épen ezért én ellene vagyok minden olyan kikeresztelkedésnek, amelyet nem a meggyőződés fűt. Egyébként azt hiszem, a becsületesen gondolkozó zsidók igazat adnak nekem. De — fejezte be dr. Czermák beszédét — Ausztriában nincs is szükség ilyen akcióna, mert a mi kancellárunk és kormányunk ismételt kijelentése szerint a nemzeti és vallási kisebbsége jogait semmiféle veszedelem nem fenyegeti.

Látjuk ... halljuk ... olvassuk ...

Gyalú után szent a béke Olvassuk a Szombatban, hogy Wolff Károly, aki még néhány héttel ezelőtt inkább ellenségként, mint ellenfélként nyilatkozott Sándor Párról, a nagy zsidó harcos halála után megtalálta azt a hangot, amelyet Sándor Pál életében úgy látunk hiába keresett. Megtalálta azt a hangot, amelyet a zsidóság felé még sohasem nyilvánított, talált elismerő szavakat, méltányoló jelzőket, megértő, sőt értékelő kifejezéseket ... Mindez nagyon szép.

De azért nem szabad túlértékelni Wolff Károly nyilatkozatát. Balgaság lenne azt hinni, hogy az antiszemizmus felkent bajnoka, egyik napról a másikra megváltoztatta volna a zsidókérdésben elfoglalt álláspontját. Nem. Egyszerű kegyeleti gesztus ez, s még csak azt sem mondhatjuk, hogy a kegyelet érzése túlságosan sokáig tartotta megindult hangulatban Wolff Károlyt. Még fel sem száradt a könny, amelyet Sándor Pálért hullatott a magyar zsidóság, amikor Wolff Károly ismét nyilatkozott ... A „gseftelökről“ mondta el véleményét a pesti városháza koronázatlan királya. Ez a vélemény már semmiben sem különbözött Wolff Károly tizenötésztendő megnyilatkozásának hangjától. Eppen olyan igazságtalan, elfogult és gyűlölködő volt, ahogyan megszoktuk tőle.

Nem szeretnők azt hinni, hogy Wolff Károly második nyilatkozata korrektívum volt és azt célozta, hogy a megilletődött kegyelet pillanataiban elmondott szavak puma simaságát ellensúlyozza. De a véletlen túlságosan szabályozottnak látszik ahhoz, hogy ez a gondolat agyunkba ne ötlőjék.

Mert nem lehet véletlen Wolff Károly támadása a zsidóság ellen. Az lehet véletlen, ha pillanatnyi elgyöngyülésében megelégedik vállalt programjáról és egyszer-egyszer ököbe szorított kezét simogatásra nyitja. És eszünkbe jut, hogy néhány héttel ezelőtt Wolff Károly kijelentette, soha sem lett volna olyan agresszív a zsidósággal szemben, mint amilyen volt, ha bizonyos oldalról nem provokálták volna. Most nem provokálták. A jövőben sem fogják provokálni. (A multban sem provokálták.) Hiszen a zsidónál békésebb nép nem él a világon. Miért volt hát ez a kiélezett nyilatkozata? És honnan veszi az indokolást a később elkövetkezendő nyilatkozataihoz? Majd meglátjuk. Ne féltsük mi Wolff Károlyt!

Pedig milyen szép lett volna, ha igaznak bizonyul első nyilatkozatának

hangja. Ó, mi nem kívánunk sokat. Mi nem kívánjuk, hogy filozemita legyen. Ez gyönyörnek is sok lenne. Csak éppen kevesebb vehemenciával üssön az egyre védtelenebb zsidóság felé ... Ha igazán béke lenne. Nemcsak a halottal. Az elevennel is ...

A szemérmes zsidóság Hatvanból kaptuk az értesítést, hogy az ottani izraelita nőegylet irodalmi estét rendezett, amelynek főpontja Móra Ferenc irodalmi méltatása volt, majd Ady és Szitnyai verseket (?) adtak elő, buzgó és tehetséges hatvani kisasszonyok, Repes a lelkünk az örömtől, amikor látjuk, hogy hittestvéreink milyen lelkes megértéssel mélyednek el a magyar irodalom szeretetében. Boldogok és büszkéek vagyunk ... Csak ...

... Csak éppen az jut eszünkbe, hogy a hatvani zsidó kisasszonyokak megelégednek a magyar írók lelkes és nemes ünneplése mellett — a zsidó írókról. Sehol, a műsor legeslegvégén sem, egy másodpercig sem áldoztak azoknak a zsidó íróknak, akik nagyon messzire Hatvantól, sok-sok ezer kilométernyi távolságra művelik a zsidó irodalom szántóját, érlelik kalászbá a zsidó lélek csodálatos vetését, gyűjtik kérébe a zsidó fantázia szívárvány színeiben villódzó metaforáit és képeit ...

És eszünkbe jut, hogy Hatvanban él dr. Fodor Lajos és Blumenthal Béla. Mind a ketten, de különösen dr. Fodor Lajos jelentős szerepet játszik a nemzetközi cionista táborban és a magyar cionizmus vezérlő bizottságának egyik jelentős tagja. Hogy van az, hogy ez a két derék úr, akik testestől-lelkestől, idegszáluknak minden megrezzenésével cionisták, legszűkebb hazájukban Hatvanban, ahol tudomásunk szerint jelentős mértékben befolyásolják a zsidó közélet hangulatának kialakulását, nem tudták elérni még azt sem, hogy a hatvani zsidó kisasszonyokak bokros teendők közepette megtanulják azt, hogy a zsidó irodalom büszkélkedhetik a régien kívül Bialikkal, Chernochovskyyval, Avigdor Hameirivel és ki tudja felsorolni még azoknak a számát, akik távol Hatvantól Jeruzsálemben, vagy Tel-Avivban áldoznak a múzsa oltárán. De ha már nem akartak olyan messzire menni, legalább beaplikálhattak volna a műsorba egy-egy Kis József, vagy Patai verset. Nem hoztak volna szegyet a családra ... Mert szép, nagyon szép, ha a nőegyletek az irodalom hónapja alá nyúlnak. De mennyivel sebb lenne, ha szemérmes tartózkodásuk nem terjedne

odáig, hogy megelégedjenek a par excellence zsidó írókról. Azokra is ráférne a hatvani izr. úriasszonyokak szavazatai nyomán felharsanó tapsokból — egy icipici hányad.

Mindenkiről csak a zsidókról nem ... A grandiózus királyi temetésről nem utaztak haza a királyok és a diplomaták. Mégegyszer összegyűltek Párisban, hogy aggródó szemmel megnézzék, hogy áll a béke gyöngye vetése? Remélhető-e, hogy sikerülni fog kalászbá szökkeneni az elkínzott vetést? Szó volt mindenről, szó volt mindenkiről, Dunamecéről, kisebbségi problémáról, államformáról — csak a kisebbségek kisebbségéről, a legvédtelenebb, legkiszolgáltatott rétegeről az emberiségnek nem esett szó, a zsidókról nem beszélt senki.

Pedig de sok beszélni való lenne rólunk! Beszélhetek volna arról, hogy Európa közepén, a civilizáció központjában, Németországban éppen most tiltották el betegétől az orvost, tanítójától, tanárától a tanulnivaló fiatalságot. Beszélhetek volna arról, hogy egy népet, amely ötezer esztendő óta szívével és agyával, vérével és idegrendszerével óvja és védi a kultúrát, egy népet, amely először tanulja meg a betűvetés mesterességét — analfabétizmusra akar kényszeríteni a megvadult gyűlölet.

Beszélhetek volna arról, hogy a gyöngék számára nyújtott védelemből egyetlen gesztus sem mutatkozik a zsidóság felé, s még a félvad abesszinek részére konzervált részvétből sem adagolnak a zsidóság számára ... Nem. Annnyira nem, hogy a Népszövetség éppen a napokban határozta el, hogy a németországi zsidók megsegítésének kérdését — elnapolja szeptemberig. Olyon ez, mint ha a halálos ágyán fetrengő betegnek azt üzenné az orvos: „el fogok jönni, meg fogom vizsgálni, de először nyaralni megyek néhány hétre.“

Az emberiség nyaralni megy, mielőtt a szenvedések kintpadjára vonszolt zsidóság segítségére sietne. Pedig a huszonegyedik óra utolsó percében tartunk. Már nincsen idő a várakozásra. Mert ne higgyék ám a béke őrizői, hogy lehet addig igazi béke, amíg Európa közepén — Ázsiát megszegyenyítő módszerekkel üldözik Isten választott népet! Nem lehet béke, mert a békét a lelkek egymásrautalása, a tiszta és romlatlan erkölcs diadalja jelenti. Erről pedig ne beszéljünk, mert nem beszélhetünk pirulás nélkül erkölcsről addig, amíg Európa közepén folynak az erkölcsstelen üzemek a zsidóság ellen.

H. L.

Nyomtalanul eltűnt Herzl első művének kézírata

Herzl Tivadar 40 esztendő könyve
Az Egyetértés részére írta: JOSEF FRANKEL, Wien

A cionista világ most ünnepli negyvenedik évfordulóját annak, hogy Herzl Tivadar „Der Judenstaat” című műve a Breitenstein-Verlag kiadásában megjelent.

„Az új ghetto” című négyfelvonásos dráma előzte meg Herzl Tivadar „Zsidó állam” című munkáját, amely 1896-ban, negyven évvel ezelőtt jelent meg. A dráma hosszú ideig a sziniszagatók fiókjában hevert és bemutatásra csak 1898-ban került sor. Amilyen tartózkodással fogadták Herzl művét a sziniszagatók, éppen úgy félve fordultak el tőle a kiadók is, amikor drámájával a publikus bekopogtatott. Végül is Herzl saját kiadásában jelentette meg „Az új ghetto” és csak jóval később érdeklődtek a kiadási jog iránt a kiadók.

A „Der Judenstaat” kézírata már régen kész volt, de Herzl sokáig nem talált kiadót. Ugyanazok az események ismétlődtek meg, mint drámájával, még Gronbach a berlini zsidó kiadó is elzárkózott a könyv kiadása elől, éppen úgy, mint a Duncker és Humblot kiadóé is. Herzl ezt a művét is saját kiadásában szándékozta megjelentetni és csak azért nem valósította meg tervét, mert attól félt, ha a röpirat kelendő lesz, esetleg egyszerű üzletemberek gondolnák. Ekkor hozta össze a véletlen Max Breitensteinnel. A Breitenstein kiadóé egyike volt a régi osztrák-magyar monarchia legelőkelőbb vállalatának. Itt jelentek meg Ebner — Eschenbach, Wilbrandt, Torresani, Prof. Schnitzler és más tudósok művei éppen úgy, mint Wittel „Der Taufjude” és Goldschmid „Moderne Judentum” című tanulmányai.

Herzl Tivadar 1894 január 19-én olvasta fel Breitenstein előtt könyvének egyes részleteit. A kiadó zsidó Robinson-nak jellemezte a munkát és a legnagyobb elragadtatással nyilatkozott róla. Meglátta Herzl művében a korszakalkotó öserőt és azonnal szerződést is kötött Herzl-el. Az író boldog volt. Fel szabadulva minden lelki depresszió alól, most már hozzálátott „Az új ghetto” átírásához. Soha olyan pontos és lelkiismeretes nem volt még Herzl, mint a „Judenstaat” nyomdai elkészítése so-

rán. Számtalanszor elolvasta a kefelevonatokat, minden kétes részt megmutatott Gudemann főrabbinak, míg végre február elsején beleegyezett abba, hogy a gépek megindulhatnak. Érdekes véletlen, hogy a „Judenstaatot” készítő nyomda tulajdonosai a Hollinek testvérek, lelkes követői voltak Luegernek és nem is tagadták antiszemita érzelmeiket. Herzl munkája közben nem egyszer fojtatott hosszú vitát Lueger nyomdászhiveivel.

A „Judenstaat” nyomás alatt állott, amikor Herzl megkapta Bloch „Autoemanzipation” című röpiratát. Mikor elolvasta a röpiratot, arra gondolt, ha előbb kapja meg, talán sohasem írja meg a „Judenstaatot”.

1896 február tizennegyedikén érkezett meg a kiadóhoz az első három ezer példány röpirat. Izgatott napok következtek most Herzl-re. „Heves szivdobogás kizoz, lélekzetfojtva várom a holnapot!” — írta akkoriban Herzl naplójegyzetében. A „Judenstaat” nagy megrázkódtatást idézett elő Herzl lelki világában. A kocka el van vetve! — mondogatta és kíváncsian nézegette a Breitenstein könyvesboltjának kirakatában megjelent művét. Az első napokban már kialakult a siker.

Breitenstein sohasem volt cionista. A „Judenstaat” kiadása után is megmaradt anticionistának, amint antiszemita maradt a nyomdász Holliner fiátán megindultak az áskálódások Breitenstein ellen. Az osztrák zsidók vezérférfiai és a bécsi zsidó hitközség vezetői heves szemrehányásokkal illették a kiadót, sőt a hitközség elnöke ellenröpirat kiadására is kényszerítette Breitensteint. A „Judenstaat” kiadásának harmadéves fordulóján, közvetlenül halála előtt, Breitenstein mindent elkövetett, hogy a történelmi nevezetességűvé vált röpirat kéziratát megtalálja, de minden fáradozása hiábavalónak bizonyult. Breitenstein meg volt győződve arról, hogy a kéziratot éppen úgy, mint a Herzl kéziratait ellátott korrekturákat ellopták tőle.

Az igazságot már nem lehet megállapítani, de az tény, hogy az örökbecsű munka kéziratát a mai napig sem kerütek elő.

Ilyen még nem volt!

Műselyem brocat helyen paplan . . . Pengő 43.—
vatta paplan . . . „ 4.—
3 darab Damast afrik matrac . . . „ 26.—
paplan átdolgozás . . . „ 5.—
Dunnából helyen paplant műselyem brocattal
20 pengőért átalakítok.

DORSCHOWITZ paplanüzem

Budapest, VI., Práter-u. 53.
Megbízható békebelli cég.

Gyászistentisztelet dr. Gábor Gyula emlékére

A pesti izr. hitközség előjárósága tegnap délután a Dohány-utcai izr. templomban gyászistentiszteletet rendezett néhai dr. Gábor Gyula m. kir. kormányfőtanácsos, a Pesti Izr. Hitközség ny. főtitkára, a Magyarországi Izraeliták Országos Irodájának volt ügyvezető elnöke, tartalékos őrnagy-hadbíró emlékeztére. A gyászistentiszteletet megkezdte a pesti izr. hitközség előjárósága Stern Samu országos irodai és hitközségi elnökkel az élén, továbbá Szántó Jenő, az Országos Iroda alelnöke, Kramer Miksa, a pesti Szentegylet elnöke, testületileg jelent meg a hitközség tisztviselő kara Eppler Sándor főtitkár vezetésével, valamint a Szentegylet tisztviselő kara dr. Endrei S. Henrik igazgató vezetésével, végül a felekezeti intézmények és nőegyesületek vezetői. Képviseletet magát a legfelsőbb Honvédtörvényszék, valamint a Budapesti Ügyvédi Kamara is. A gyászistentiszteleten a főként rabbi mondott mélytartalmú emlékbeszédet, amelett mélytartalmú emlékbeszédet, amelyben kifejtette, hogy a hitközség virágzása mindenkor három tényezőtől függ: az előjáróságtól, a papi testülettől és a tisztviselőktől. Hitközségünk e három tényezője mindenkor harmónikus tudott együttműködni és ez áll arra az alkotó korszakra is, amelynek során kiváló elődök nyomán: Barnay Ignác, dr. Goldziher Ignác, dr. Weiszburg Gyula után dr. Gábor Gyula állott mint főtitkár a hitközség tisztviselő karának élén. Mely szavakkal méltatta ezután dr. Gábor Gyula érdemeit, amelyeket a hitközség évkönyvei örökítenek meg. Az énekkar gyászszóval ért véget az emlékbeszédet.

A Pesti Chebra Kadisa Előjárósága, Választmányja és Képviseletestestülete mélyeség fájdalommal és a pótolhatatlan veszteség érzetével jelenti, hogy nagyérdemű disztagia

Sándor Pál

országgyűlési képviselő úr

a közügyeknek és felekezetének szentelt áldásos és nemes életének 76-ik évében folyó hó 6-án elhalálozott.

A megdicsőült férfi hosszú évtizedeken keresztül kiváló szellemével, lángelkű hitével, önfeláldozó szeretettel és odaadással szolgált hazánknak és felekezetünknek. A legnehezebb időkben szállt sikra felekezetünk igazáért és küzdött hőiesen minden nemes ügyért. Öszinte, igaz barátja volt Chebra Kadisának és nemes megchebra kadisainknak, ama nagy és értékes és megbecsülendő ama nagy és szent eszméknek, melyeknek szolgálatában chebra kadisánk áll.

Chebra Kadisánk hálás kegyelettel fogja megőrizni dicső emlékét. Nagy halottunkat folyó hó 9-én, vasárnap délelőtt feltizenegy órakor a Dohány-utcai izr. templomból a rákoskeresztúri izr. temetőbe kísértük és a chebra kadisa által adományozott díszsírhelyre temettük. Budapest, 1936. február havában.

Aldás és béke hamvaira!
Tisztelettel kérjük a választmányt és a képviselőtestület t. tagjait, hogy a végtisztességen testületileg megjelenni sziveskedjenek.

Egy szabolcs-megyei kis zsidólány fantasztikus karrierje

Hogy lett Kuttenberg Sárkából Sarah Cunneigh híres énekesnő, majd lord Kyngslynné?

Az élet utánozza az irodalmat. Néha az író meg sem meri írni azokat a fantasztikusnál fantasztikusabb történeteket, amelyeket az élet produkál. Ezúttal egy magyar származású zsidólány mesébe illő karrierjéről számol be a krónikás. Minden jelzőnél többet mond maga a történet és minden fordulatnál bőségesebb meglepetést tartogat a kis Kuttenberg Sári életregénye.

Pár héttel ezelőtt temették el fejedelemi pompával a brit világbirodalom és az egész világ mély gyászának közepette lord Readinget, a volt zsidó indiai alkirályt. A temetésen ott volt a lord Kingslyn és fiatal felesége, mindketten mély gyászban . . .

A londoni újságírók ismerősnek találták a fiatal hölgyet, aki lehajtott fejjel, könnyezve állott a nagy halott koporsójának közelében és egyikük csakhamar rájött arra, hogy alig egy esztendővel ezelőtt ugyancsak riporteri minőségében látta a fiatal hölgyet, de akkor nem mély gyászban, hanem fehér esküvői ruhában . . . És emlékezett, hogy a fiatal hölgy egyik násznagya éppen lord Reading volt, az elhunyt alkirály . . .

A gyászszertartás után a hírlapírók felkeresték lord Kingslyn feleségét, s a beszélgetésből egy csodálatos életregény fejezetei formálódtak ki.

— Körülbelül tíz évvel ezelőtt történt, — mondotta az újságíróknak lord Kingslyn — hogy szülémmel együtt elhagytuk hazánkat, Magyarországot és Amerikába vándoroltunk. Otthon, Magyarországon egy kis Szabolcs-megyei faluban éledgettünk, renkívül szűkös viszonyok között.

Szüleim vallásos zsidó emberek és én is vallásos szellemen nevelkedtem.

Az egyre súlyosbodó nyomor készítette apámat arra, hogy érintkezést keressen New-Yorkban élő testvéröccsével, aki azután hajójegyet küldött hármunk számára és kimentünk új életet kezdeni az Újvilágba. Nem akarom részletesen elmondani milyen súlyos csalódás ért bennünket, hogyan halványultak el a dúsan kiszinezett remények és hogyan folytattuk Amerikában a nyomort éppen úgy, ahogy a kis Szabolcs-megyei faluban abbahagytuk . . .

— Bennem gyermekkorom óta élénk

vagy élt a művészi pálya után, de, éppen mert szüleim rendkívül vallásosak voltak, említeni se merem vágyaimat. De nem is lett volna alkalmam a kis faluban művészi pályára készülni. New-York azonban nagy város. Itt már több lehetőség kínálkozik mindenre, de persze mindenhez pénz kell, mert ebben a rideg milliós metropolisban semmit sem csinálni ingyen, mindent meg kell fizetni . . .

— Rövidesen munkát kaptam egy hatalmas kalapszaloban, ahol rajtam kívül még ötven leány dolgozott. Heti keresetemet hazadtam szüleimnek, hiszen jó formán ez volt minden keresetünk, mert apám nem tudott számottevő munkához jutni. De éreztem és tudtam, hogy ez nem megoldás. Mikor azután néhány hónap mulva fizetésemet felemelték, ezt már nem mondtam meg odahaza és az így megtarított dollárokért beiratkoztam egy énekmeszterhez, aki arra biztatott, hogy szorgalmasan tanuljak, mert érdemes, jövőt lát a hangomban.

— Így történt, hogy két esztendei tanulás után nem is én, hanem énektárárom felkereste szüleimet és elmondta, hogy kész énekesnőnek tart és tudna is számomra szerződést biztosítani. Szüleim meglepetten és bizony lehangoztan fogadták ezt a hírt, de a nagyváros szabadabb levegőjében már hozzászórtak ahhoz, hogy nem minden ügy történik, ahogy a kis faluban elképzelték és nem gördítettek akadályt szerződésem elé. Ebben az időben engem még Kuttenberg Sárinak hívtak s beszéltem ugyan angolul, de minden idegszállammal, érzéssel és gondolatommal magyar voltam, mint ahogy magyar vagyok ma is, noha már Sarah Cunneighnak hívnak, s ezen a néven lettem ismert és népszerű énekesnő.

— Egy angliai tournémon ismerkedtem meg lord Kingslynnel. Ez az ismeretség rövidesen elmélyült és még mielőtt visszatartam New-Yorkba lord Kinglyn megkérte a kezemet.

— Mint említettem és mindig megőriztem a kis Szabolcs-megyei faluból hozott gondolkodásomat és ezért közöltem a fiatal lorddal, hogy valószínűleg elcsitotta a dolgot, mert

nyilván nem tudja, hogy én zsidó vagyok.

— A lord mosolyogva fogadta vallomást és megnyugtatóan, hogy ez már azért sem lehet akadály, mert hiszen ő is zsidó. Felvilágosított arról, hogy

Angliában nem ritkaság és nem elképzeltetien, hogy valaki zsidó léte re lord legyen . . .

A többi azután már könnyen ment. Völegényem atyai barátja lord Reading gyakran látott vendégül és ő volt esküvőnkön az egyik násznagy.

— Mondanom sem kell, hogy New-Yorkban élő szüleim milyen kimondhatatlan boldogsággal fogadták a hírt. Nem is akarták elhinni. Talán sohasem hitték volna el, ha lord Kingsley udvariasan át nem hajózik New-Yorkba, hogy a megkérés formalitásait személyesen végezze. Nem rémült vissza attól a szegénységtől, amelyet szüleimnél tapasztalt, hiszen ő lord Reading közvetlen környezetéhez tartozott és nagyon jól tudta, hogy

a későbbi indiai alkirály sem bíborban született

— Esküvőnk a legnagyobb társadalmi esemény volt és valószínűleg azért is emlékeznek rám az urak — fordult

A Pesti Izraelita Hitközség Előjárósága, Választmányja és Képviseletestestülete mélyeség gyászba borulva jelenti, hogy

Sándor Pál

országgyűlési képviselő, a Pesti Izr. Hitközség Képviseletestestületének disztagia és választmányának tagja

ez év február hó 6-án, hosszas szenvedés után 76 éves korában Budapesten meghalt.

Felekezetünk büszkesége volt Jóságaink védője. Igazunk harcosa. Kardunk és vértünk Magyarágunkkal egybeforrott zsidóságunk példaképe, aki bajban és vesztben gúncs és félelem nélkül helyt állott mindenkor érettségében, hazafiságában, áldozatosságában, zsidóságában halálán túl is példaképünk maradt.

A megboldogultat a Pesti. Izr. Hitközség a maga halottjának tekintti. Ravatalát Dohány-utcai templomunkban állítottuk fel. Itt búcsúztattuk nagy halottunkat vasárnap, ez év február 9-én d. e. fél 11 órakor és innen kísértük utolsó útjára a rákoskeresztúri izr. temetőbe, ahol a Pesti Izr. Szentegylet által adományozott díszsírhelyen helyeztük örök nyugalomra. Megdicsőült szelleme el nem múló halálában és kegyeletünkben él tovább!

Legyen béke és áldás emléke fölött!

az újságírókhoz. — Kimondhatatlan szomorú vagyok, hogy alig egy esztendő házaságom után ilyen szomorú körülmények között kellett találkoznom Önökkel. Olyan mélyen, őszintén és könnyes szívvel gyászolom lord Readinget, mintha az édes leánya lennék. De hiszen az is voltam, mert nem hiszem, hogy valaki az édes gyermekét jobban szerethesse, mint a megboldogult engem szeretett

Az újságírók ezután eltávoztak és másnap Anglia legnagyobb lapjaiban hasábsók cikkekben számoltak be lord Kingslynnel lefolytatott beszélgetéséről, egyöntetűen megállapítva, hogy az egykori kis magyar zsidó lányka fellépésével, egész magatartásával méltó

arra, hogy angol lordné legyen Ime az élet hapy-endje Elindult egy Szabolcs-megyei kislány, nagy égo szemeiben a kíváncsiság tüzevel és alig pár esztendő alatt megérkezik az Újvilágon keresztül az igazi előkelőség a végtelen gazdagság csodálatos birodalmába, az angol főnemese kiválasztottjai közé, hogy mint a kiválasztottak egyik legmegbecsültebb tagja — ne fedlekzen meg azokról, akik közül eljött, a többi egyszerű kis zsidókról, zsidó multjáról, a zsidó sorsáról És ez nem legenda. Ez történet, amely 1936-ban az ezeregy éjszaka minden titokzatos csillogását, fényét és szépségét hirdeti a hívőknek

B. F.

Thomas Mann szenzációs nyilvános elismerése a németországi zsidóságnak

Thomas Mann, a világhírű német író a német irodalom Nobel-díjas fejedelme a legutóbbi napokban olyan lépésre határozta el magát, amelynek visszhangja szertehallik majd az egész világ előtt nyilvánosan kinyilatkozta az egész zsidóságot és tömören regisztrálva a történetet, arról van szó, hogy

Thomas Mann nyilvánosan és végleg szakított a Harmadik Birodalommal.

Mindenki, aki ismeri Thomas Mann igazságszeretét, szellemi megvesztetheletlenségét, jól tudja, hogy a világ egyik legnagyobb német költője az egész világ előtt nyilvánosan kinyilatkozta az egész zsidóságot és tömören regisztrálva a történetet, arról van szó, hogy

Az általános választásokkal kapcsolatban természetesen élénk érdeklődés a pesti zsidóságot az a kérdés, hogy a választások lezajlása után, hogyan alakul a helyzet a körzeteknél? A mi értesülésünk szerint radikális változásokra nincsen kilátás, nemcsak azért, mert a Hitközség vezetősége a legteljesebb mértékben megtalálta az együttműködés útját a körzeti elnökségekkel, hanem azért is, mert maguk a körzetek is elégedettek vezetőikkel és hálásan konstatálják azt a rendkívüli nagy munkát, amelyet a körzeti elnökségek végeznek.

Értesülésünk szerint talán csak a IX-ik körzetben következnek be változások. A beavatottak tudni vélnék arról, hogy Vas Lajos a Páva-utcai templomkörzet illusztris elnöke lemondásra készül. Nem azért, mintha bármilyen ellenkezésbe keveredett volna akár a körzettel, akár a központtal, hanem fáradtnak éri magát és egy időre ki akar kapcsolódni a közügyektől. Nem tudjuk, sor kerül-e valóban erre a lemondásra, de ha igen, akkor minden valószínűség szerint Eppstein Manó dr. helyettes elnököt választják meg, aki már családi tradícióinál fogva is, de egyéni képességeit tekintve is legméltóbb ennek a díszes pozíciónak a betöltésére. A helyettes elnöki pozíciót Herczeg Sándorral töltenék be, aki már eddig is országos pozíciókat vallhat magának a Páva-utcai körzet körül kifejtett eredményes munkából.

— A zsidóság nemzetközi alkotóelemei az ő középeurópai alkotóelemei és ez — egyúttal — német. Nélkülük a németiség nem volna németiség.

— Nem mind német az, ami népi . . . A német zsidógyűlölet azonban nem a zsidók, vagy helyesebben nem egyedül ellenük irányul, ennek célpontja maga Európa és maga a magasnövű németiség. Most már mindjobban nyilvánvaló, hogy a német zsidógyűlölet a keleti erkölcsű ó-kereszténység alapját dönti, célja — amit Németországnak a Népszövetségből való kilépése is bizonyít, — minden civilizációs kötetek lerázása és amely arra törekszik, hogy Goethe házáját elidegenítse az egész világtól.

Thomas Mann levelének utolsó mondata így hangzik: — Semmi sem köthet engem többé azokhoz, akik három esztendő óta végromlásba viszik hazámat és eközben még az én németégemet is kétségbe merik vonni.

Kik lesznek a körzeti elnökök?

Az általános választásokkal kapcsolatban természetesen élénk érdeklődés a pesti zsidóságot az a kérdés, hogy a választások lezajlása után, hogyan alakul a helyzet a körzeteknél? A mi értesülésünk szerint radikális változásokra nincsen kilátás, nemcsak azért, mert a Hitközség vezetősége a legteljesebb mértékben megtalálta az együttműködés útját a körzeti elnökségekkel, hanem azért is, mert maguk a körzetek is elégedettek vezetőikkel és hálásan konstatálják azt a rendkívüli nagy munkát, amelyet a körzeti elnökségek végeznek.

Értesülésünk szerint talán csak a IX-ik körzetben következnek be változások. A beavatottak tudni vélnék arról, hogy Vas Lajos a Páva-utcai templomkörzet illusztris elnöke lemondásra készül. Nem azért, mintha bármilyen ellenkezésbe keveredett volna akár a körzettel, akár a központtal, hanem fáradtnak éri magát és egy időre ki akar kapcsolódni a közügyektől. Nem tudjuk, sor kerül-e valóban erre a lemondásra, de ha igen, akkor minden valószínűség szerint Eppstein Manó dr. helyettes elnököt választják meg, aki már családi tradícióinál fogva is, de egyéni képességeit tekintve is legméltóbb ennek a díszes pozíciónak a betöltésére. A helyettes elnöki pozíciót Herczeg Sándorral töltenék be, aki már eddig is országos pozíciókat vallhat magának a Páva-utcai körzet körül kifejtett eredményes munkából.

Az V-ik körzetben előreláthatólag se-

milyen változás nem lesz, hiszen Komját Ernő elnök az egész körzet szeretetében és megbecsülésében áll, éppen úgy, mint Spitzer József dr. elnökhelyettes, akit a legutóbbi időkben ért az a magas kitüntetés, hogy kormányfőtanácsosa neveztek ki.

De nem lesz változás a VI-ik körzetben sem. Még gondolni sem lehet arra, hogyan tudnák pótolni Horváth Miksa m. kir. kormányfőtanácsost, aki fáradhatatlan tevékenységgel, éjt nappallá téve dolgozik körzetének érdekében munkatársaival együtt.

Érdekes a helyzet a VII-ik körzetben, ahol az elhunyt Kovács Hermann helyét még nem töltötték be. Jelenleg Elek Artur helyettes elnök vezeti az ügyeket, de a hírek szerint Elek Artur nem szívesen vállalkozna arra, hogy véglegesen neki kelljen a körzet élére állani. Ha nem sikerül Elek Arturt rábírnai az elnökség vállalására, úgy a körzet többsége dr. Kerekes Ödön egészségügyi főtanácsost szeretné megnyerni erre a pozícióra. Dr. Kerekes Ödönnel sokat nyerne a körzet, hiszen az ő mély kultúrája, zsidó önérzete és felkészültsége olyan nyereséget jelent, amelyről a körzet nem mondhat le. Beszélnek arról is, hogy dr. Friedmann Ignác kormányfőtanácsos, vagy Fáy Géza kormányfőtanácsos kandidálására kerülne sor, de akik a körzet hangulatát ismerik és tudják, hogy dr. Friedmann Ignác nem is vállalná ezt a megbízatást, bizonyosra veszik, hogy Elek Artur visszavonulása után csak dr. Kerekes Ödönről lehet szó.

A VIII-ik körzetben a lemondott Weisz Márk helyét még nem töltötték be. Nehéz elhatározás előtt áll a körzet, amely Budapest legkonzervatívabb körzete és ahol szeretnék megtalálni azt a férfit, aki Weisz Márkhoz hasonló, konzervatív gondolkodású, nagy felkészültségű, csak a zsidóságért élő férfi legyen. A többség vagy dr. Weinberger Lipótot, vagy dr. Gelencsér Miksát, vagy Wertheimer Somát szeretné megnyerni.

A VIII-ik körzetben a lemondott Weisz Márk helyét még nem töltötték be. Nehéz elhatározás előtt áll a körzet, amely Budapest legkonzervatívabb körzete és ahol szeretnék megtalálni azt a férfit, aki Weisz Márkhoz hasonló, konzervatív gondolkodású, nagy felkészültségű, csak a zsidóságért élő férfi legyen. A többség vagy dr. Weinberger Lipótot, vagy dr. Gelencsér Miksát, vagy Wertheimer Somát szeretné megnyerni.

ODEON FILMSZÍNHÁZ

VII., ROTTENBILLER-UTCA 37/6. Tel.: 302-63.

Csütörtöktől február 13-tól.

Cs. Acél Ilona, Rózsahegy Kálmán, Szőrényi Éva, Pethes Sándor, Perényi László, Olti Magda, Márkus Lajos

Nagymama

Vigjáték 10 felvonásban

EGGERTH MÁRTA

Slezák Leó, Rolf Wanka, Ida Würt.

Csókra születtem.

(Muzd rá cigány!)

Zenés vigjáték 10 felvonásban.

Zenét szerelte: LEHÁZ FERENC

HIRADÓ.

Az első előadás mérsékelt helyárrakkal.

A folytatásos előadások kezdete: kőznapi 8/30, 1/10, 2/10, 3/10, 4/10, 5/10, 6/10, 7/10, 8/10, 9/10, 10/10, 11/10, 12/10, 1/11, 2/11, 3/11, 4/11, 5/11, 6/11, 7/11, 8/11, 9/11, 10/11, 11/11, 12/11, 1/12, 2/12, 3/12, 4/12, 5/12, 6/12, 7/12, 8/12, 9/12, 10/12, 11/12, 12/12, 1/13, 2/13, 3/13, 4/13, 5/13, 6/13, 7/13, 8/13, 9/13, 10/13, 11/13, 12/13, 1/14, 2/14, 3/14, 4/14, 5/14, 6/14, 7/14, 8/14, 9/14, 10/14, 11/14, 12/14, 1/15, 2/15, 3/15, 4/15, 5/15, 6/15, 7/15, 8/15, 9/15, 10/15, 11/15, 12/15, 1/16, 2/16, 3/16, 4/16, 5/16, 6/16, 7/16, 8/16, 9/16, 10/16, 11/16, 12/16, 1/17, 2/17, 3/17, 4/17, 5/17, 6/17, 7/17, 8/17, 9/17, 10/17, 11/17, 12/17, 1/18, 2/18, 3/18, 4/18, 5/18, 6/18, 7/18, 8/18, 9/18, 10/18, 11/18, 12/18, 1/19, 2/19, 3/19, 4/19, 5/19, 6/19, 7/19, 8/19, 9/19, 10/19, 11/19, 12/19, 1/20, 2/20, 3/20, 4/20, 5/20, 6/20, 7/20, 8/20, 9/20, 10/20, 11/20, 12/20, 1/21, 2/21, 3/21, 4/21, 5/21, 6/21, 7/21, 8/21, 9/21, 10/21, 11/21, 12/21, 1/22, 2/22, 3/22, 4/22, 5/22, 6/22, 7/22, 8/22, 9/22, 10/22, 11/22, 12/22, 1/23, 2/23, 3/23, 4/23, 5/23, 6/23, 7/23, 8/23, 9/23, 10/23, 11/23, 12/23, 1/24, 2/24, 3/24, 4/24, 5/24, 6/24, 7/24, 8/24, 9/24, 10/24, 11/24, 12/24, 1/25, 2/25, 3/25, 4/25, 5/25, 6/25, 7/25, 8/25, 9/25, 10/25, 11/25, 12/25, 1/26, 2/26, 3/26, 4/26, 5/26, 6/26, 7/26, 8/26, 9/26, 10/26, 11/26, 12/26, 1/27, 2/27, 3/27, 4/27, 5/27, 6/27, 7/27, 8/27, 9/27, 10/27, 11/27, 12/27, 1/28, 2/28, 3/28, 4/28, 5/28, 6/28, 7/28, 8/28, 9/28, 10/28, 11/28, 12/28, 1/29, 2/29, 3/29, 4/29, 5/29, 6/29, 7/29, 8/29, 9/29, 10/29, 11/29, 12/29, 1/30, 2/30, 3/30, 4/30, 5/30, 6/30, 7/30, 8/30, 9/30, 10/30, 11/30, 12/30, 1/31, 2/31, 3/31, 4/31, 5/31, 6/31, 7/31, 8/31, 9/31, 10/31, 11/31, 12/31, 1/32, 2/32, 3/32, 4/32, 5/32, 6/32, 7/32, 8/32, 9/32, 10/32, 11/32, 12/32, 1/33, 2/33, 3/33, 4/33, 5/33, 6/33, 7/33, 8/33, 9/33, 10/33, 11/33, 12/33, 1/34, 2/34, 3/34, 4/34, 5/34, 6/34, 7/34, 8/34, 9/34, 10/34, 11/34, 12/34, 1/35, 2/35, 3/35, 4/35, 5/35, 6/35, 7/35, 8/35, 9/35, 10/35, 11/35, 12/35, 1/36, 2/36, 3/36, 4/36, 5/36, 6/36, 7/36, 8/36, 9/36, 10/36, 11/36, 12/36, 1/37, 2/37, 3/37, 4/37, 5/37, 6/37, 7/37, 8/37, 9/37, 10/37, 11/37, 12/37, 1/38, 2/38, 3/38, 4/38, 5/38, 6/38, 7/38, 8/38, 9/38, 10/38, 11/38, 12/38, 1/39, 2/39, 3/39, 4/39, 5/39, 6/39, 7/39, 8/39, 9/39, 10/39, 11/39, 12/39, 1/40, 2/40, 3/40, 4/40, 5/40, 6/40, 7/40, 8/40, 9/40, 10/40, 11/40, 12/40, 1/41, 2/41, 3/41, 4/41, 5/41, 6/41, 7/41, 8/41, 9/41, 10/41, 11/41, 12/41, 1/42, 2/42, 3/42, 4/42, 5/42, 6/42, 7/42, 8/42, 9/42, 10/42, 11/42, 12/42, 1/43, 2/43, 3/43, 4/43, 5/43, 6/43, 7/43, 8/43, 9/43, 10/43, 11/43, 12/43, 1/44, 2/44, 3/44, 4/44, 5/44, 6/44, 7/44, 8/44, 9/44, 10/44, 11/44, 12/44, 1/45, 2/45, 3/45, 4/45, 5/45, 6/45, 7/45, 8/45, 9/45, 10/45, 11/45, 12/45, 1/46, 2/46, 3/46, 4/46, 5/46, 6/46, 7/46, 8/46, 9/46, 10/46, 11/46, 12/46, 1/47, 2/47, 3/47, 4/47, 5/47, 6/47, 7/47, 8/47, 9/47, 10/47, 11/47, 12/47, 1/48, 2/48, 3/48, 4/48, 5/48, 6/48, 7/48, 8/48, 9/48, 10/48, 11/48, 12/48, 1/49, 2/49, 3/49, 4/49, 5/49, 6/49, 7/49, 8/49, 9/49, 10/49, 11/49, 12/49, 1/50, 2/50, 3/50, 4/50, 5/50, 6/50, 7/50, 8/50, 9/50, 10/50, 11/50, 12/50, 1/51, 2/51, 3/51, 4/51, 5/51, 6/51, 7/51, 8/51, 9/51, 10/51, 11/51, 12/51, 1/52, 2/52, 3/52, 4/52, 5/52, 6/52, 7/52, 8/52, 9/52, 10/52, 11/52, 12/52, 1/53, 2/53, 3/53, 4/53, 5/53, 6/53, 7/53, 8/53, 9/53, 10/53, 11/53, 12/53, 1/54, 2/54, 3/54, 4/54, 5/54, 6/54, 7/54, 8/54, 9/54, 10/54, 11/54, 12/54, 1/55, 2/55, 3/55, 4/55, 5/55, 6/55, 7/55, 8/55, 9/55, 10/55, 11/55, 12/55, 1/56, 2/56, 3/56, 4/56, 5/56, 6/56, 7/56, 8/56, 9/56, 10/56, 11/56, 12/56, 1/57, 2/57, 3/57, 4/57, 5/57, 6/57, 7/57, 8/57, 9/57, 10/57, 11/57, 12/57, 1/58, 2/58, 3/58, 4/58, 5/58, 6/58, 7/58, 8/58, 9/58, 10/58, 11/58, 12/58, 1/59, 2/59, 3/59, 4/59, 5/59, 6/59, 7/59, 8/59, 9/59, 10/59, 11/59, 12/59, 1/60, 2/60, 3/60, 4/60, 5/60, 6/60, 7/60, 8/60, 9/60, 10/60, 11/60, 12/60, 1/61, 2/61, 3/61, 4/61, 5/61, 6/61, 7/61, 8/61, 9/61, 10/61, 11/61, 12/61, 1/62, 2/62, 3/62, 4/62, 5/62, 6/62, 7/62, 8/62, 9/62, 10/62, 11/62, 12/62, 1/63, 2/63, 3/63, 4/63, 5/63, 6/63, 7/63, 8/63, 9/63, 10/63, 11/63, 12/63, 1/64, 2/64, 3/64, 4/64, 5/64, 6/64, 7/64, 8/64, 9/64, 10/64, 11/64, 12/64, 1/65, 2/65, 3/65, 4/65, 5/65, 6/65, 7/65, 8/65, 9/65, 10/65, 11/65, 12/65, 1/66, 2/66, 3/66, 4/66, 5/66, 6/66, 7/66, 8/66, 9/66, 10/66, 11/66, 12/66, 1/67, 2/67, 3/67, 4/67, 5/67, 6/67, 7/67, 8/67, 9/67, 10/67, 11/67, 12/67, 1/68, 2/68, 3/68, 4/68, 5/68, 6/68, 7/68, 8/68, 9/68, 10/68, 11/68, 12/68, 1/69, 2/69, 3/69, 4/69, 5/69, 6/69, 7/69, 8/69, 9/69, 10/69, 11/69, 12/69, 1/70, 2/70, 3/70, 4/70, 5/70, 6/70, 7/70, 8/70, 9/70, 10/70, 11/70, 12/70, 1/71, 2/71, 3/71, 4/71, 5/71, 6/71, 7/71, 8/71, 9/71, 10/71, 11/71, 12/71, 1/72, 2/72, 3/72, 4/72, 5/72, 6/72, 7/72, 8/72, 9/72, 10/72, 11/72, 12/72, 1/73, 2/73, 3/73, 4/73, 5/73, 6/73, 7/73, 8/73, 9/73, 10/73, 11/73, 12/73, 1/74, 2/74, 3/74, 4/74, 5/74, 6/74, 7/74, 8/74, 9/74, 10/74, 11/74, 12/74, 1/75, 2/75, 3/75, 4/75, 5/75, 6/75, 7/75, 8/75, 9/75, 10/75, 11/75, 12/75, 1/76, 2/76, 3/76, 4/76, 5/76, 6/76, 7/76, 8/76, 9/76, 10/76, 11/76, 12/76, 1/77, 2/77, 3/77, 4/77, 5/77, 6/77, 7/77, 8/77, 9/77, 10/77, 11/77, 12/77, 1/78, 2/78, 3/78, 4/78, 5/78, 6/78, 7/78, 8/78, 9/78, 10/78, 11/78, 12/78, 1/79, 2/79, 3/79, 4/79, 5/79, 6/79, 7/79, 8/79, 9/79, 10/79, 11/79, 12/79, 1/80, 2/80, 3/80, 4/80, 5/80, 6/80, 7/80, 8/80, 9/80, 10/80, 11/80, 12/80, 1/81, 2/81, 3/81, 4/81, 5/81, 6/81, 7/81, 8/81, 9/81, 10/81, 11/81, 12/81, 1/82, 2/82, 3/82, 4/82, 5/82, 6/82, 7/82, 8/82, 9/82, 10/82, 11/82, 12/82, 1/83, 2/83, 3/83, 4/83, 5/83, 6/83, 7/83, 8/83, 9/83, 10/83, 11/83, 12/83, 1/84, 2/84, 3/84, 4/84, 5/84, 6/84, 7/84, 8/84, 9/84, 10/84, 11/84, 12/84, 1/85, 2/85, 3/85, 4/85, 5/85, 6/85, 7/85, 8/85, 9/85, 10/85, 11/85, 12/85, 1/86, 2/86, 3/86, 4/86, 5/86, 6/86, 7/86, 8/86, 9/86, 10/86, 11/86, 12/86, 1/87, 2/87, 3/87, 4/87, 5/87, 6/87, 7/87, 8/87, 9/87, 10/87, 11/87, 12/87, 1/88, 2/88, 3/88, 4/88, 5/88, 6/88, 7/88, 8/88, 9/88, 10/88, 11/88, 12/88, 1/89, 2/89, 3/89, 4/89, 5/89, 6/89, 7/89, 8/89, 9/89, 10/89, 11/89, 12/89, 1/90, 2/90, 3/90, 4/90, 5/90, 6/90, 7/90, 8/90, 9/90, 10/90, 11/90, 12/90, 1/91, 2/91, 3/91, 4/91, 5/91, 6/91, 7/91, 8/91, 9/91, 10/91, 11/91, 12/91, 1/92, 2/92, 3/92, 4/92, 5/92, 6/92, 7/92, 8/92, 9/92, 10/92, 11/92, 12/92, 1/93, 2/93, 3/93, 4/93, 5/93, 6/93, 7/93, 8/93, 9/93, 10/93, 11/93, 12/93, 1/94, 2/94, 3/94, 4/94, 5/94, 6/94, 7/94, 8/94, 9/94, 10/94, 11/94, 12/94, 1/95, 2/95, 3/95, 4/95, 5/95, 6/95, 7/95, 8/95, 9/95, 10/95, 11/95, 12/95, 1/96, 2/96, 3/96, 4/96, 5/96, 6/96, 7/96, 8/96, 9/96, 10/96, 11/96, 12/96, 1/97, 2/97, 3/97, 4/97, 5/97, 6/97, 7/97, 8/97, 9/97, 10/97, 11/97, 12/97, 1/98, 2/98, 3/98, 4/98, 5/98, 6/98, 7/98, 8/98, 9/98, 10/98, 11/98, 12/98, 1/99, 2/99, 3/99, 4/99, 5/99, 6/99, 7/99, 8/99, 9/99, 10/99, 11/99, 12/99, 1/100, 2/100, 3/100, 4/100, 5/100, 6/100, 7/100, 8/100, 9/100, 10/100, 11/100, 12/100, 1/101, 2/101, 3/101, 4/101, 5/101, 6/101, 7/101, 8/101, 9/101, 10/101, 11/101, 12/101, 1/102, 2/102, 3/102, 4/102, 5/102, 6/102, 7/102, 8/102, 9/102, 10/102, 11/102, 12/102, 1/103, 2/103, 3/103, 4/103, 5/103, 6/103, 7/103, 8/103, 9/103, 10/103, 11/103, 12/103, 1/104, 2/104, 3/104, 4/104, 5/104, 6/104, 7/104, 8/104, 9/104, 10/104, 11/104, 12/104, 1/105, 2/105, 3/105, 4/105, 5/105, 6/105, 7/105, 8/105, 9/105, 10/105, 11/105, 12/105, 1/106, 2/106, 3/106, 4/106, 5/106, 6/106, 7/106, 8/106, 9/106, 10/106, 11/106, 12/106, 1/107, 2/107, 3/107, 4/107, 5/107, 6/107, 7/107, 8/107, 9/107, 10/107, 11/107, 12/107, 1/108, 2/108, 3/108, 4/108, 5/108, 6/108, 7/108, 8/108, 9/108, 10/108, 11/108, 12/108, 1/109, 2/109, 3/109, 4/109, 5/109, 6/109, 7/109, 8/109, 9/109, 10/109, 11/109, 12/109, 1/110, 2/110, 3/110, 4/110, 5/110, 6/110, 7/110, 8/110, 9/110, 10/110, 11/110, 12/110, 1/111, 2/111, 3/111, 4/111, 5/111, 6/111, 7/111, 8/111, 9/111, 10/111, 11/111, 12/111, 1/112, 2/112, 3/112, 4/112, 5/112, 6/112, 7/112, 8/112, 9/112, 10/112, 11/112, 12/112, 1/113, 2/113, 3/113, 4/113, 5/113, 6/113, 7/113, 8/113, 9/113, 10/113, 11/113, 12/113, 1/114, 2/114, 3/114, 4/114, 5/114, 6/114, 7/114, 8/114, 9/114, 10/114, 11/114, 12/114, 1/115, 2/115, 3/115, 4/115, 5/115, 6/115, 7/115, 8/115, 9/115, 10/115, 11/115, 12/115, 1/116, 2/116, 3/116, 4/116, 5/116, 6/116, 7/116, 8/116, 9/116, 10/116, 11/116, 12/116, 1/117, 2/117, 3/117, 4/117, 5/117, 6

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ÁLTAL FENNTARTOTT SZÜLŐK PEDAGÓGIUMÁBAN legutóbb dr. Pásztor József tartott előadást az ifjúság olvasmányairól. Rámutatott a korai olvasástanítás és a sok olvasás, valamint a szenny- és ponyvairódalom okozta veszedelmekre és hangoztatta a zsidó képek könyv, zsidó mesegyűjtemény és megfelelő zsidó ifjúsági irodalom kiadásának szükségét. Kívánatos a korszerűség (a gyermek és ifjú korának megfelelő olvasmány), a jelenszerűség (a mai gyermek értelmiségének megfelelő olvasmány), az eszményszerűség. Minthogy a gyermek és ifjú olvasmányai hőseit választja igen gyakran eszményképének, legyen az olvasmány nevesítő, derűs, optimizmust keltő, tevékeny életre lelkesítő. A jól nevelt ifjú ismerni fogja a jó olvasmány jelentőségét és helyes értékével mindenkor a jót fogja választani. Mint rendszeresen, ezáltal is igen élénk és nagy tanulságokkal járó vita követte az előadást.

Megjelent dr. Buk Miklós: „Mit akar a cionizmus“ című füzet képekkel. Minden trafikban és könyvkereskedésben kapható. Ára 20 fillér.

Purimi Carnevál Telavivban. Mint valamikor a Nizzai Carneválra, úgy most a Telavivi Purimi Carneválra, amely a bibliai eseményeket megjelentető felvonulással a szabadtéri jelmezes játékok rendezésével és a tomboló jókedvtől keleti színekben pompázó népi népműveléssel világírúvált, tizezzével tudódnak Amerika és Európa zsidó turistái, hogy élvezhessék Purimkor a virágzó narancsillatokat illatával bódító Saron völgyének tavaszi pompáját. Erre való tekintettel a Lloyd Triestino február 19-étől március 4-ig terjedő időben négy pompás szalonközöset is indít Triestből Haifába, amely gőzösök első osztályán az oda-vissza utazásnál 50%, a turistaosztályon pedig 30% kivételes kedvezményt nyújt. Felhívjuk tehát t. olvasóink figyelmét a Lloyd-Triestino társaságnak mai számunkban közzétett erre vonatkozó hirdetésére.

Miért került le a napirendről a palesztinai törvényhozás terve? Mint az Egyetértés legutóbbi számában megírtuk, jeruzsálemi jelentés szerint az arab sajtó hírt adott a napokban a fő-kormányzatnak azon nyilatkozatáról, amely szerint az angol kormány, amennyiben erre kényszerítenék, elejti a palesztinai törvényhozó testületről szóló tervezetét. Az arab sajtó tudni véli ennek az elnapolásnak az okát is. A terv elejtéséhez szerinte hozzájárult Angliának egyiptomi nehézségei és az a tény, hogy az 1936. évi költségvetésben nem irányoztak elő semmit sem a parlament költségére. A jelekből ítélve, a palesztinai törvényhozó testület aligha ülhet össze 1937. április előtt.

Az inasok ellen... A Birodalmi Munkaközvetítő és Munkásbiztosítási Hivatal körlevelében értesítette az ország összes iparosait, hogy azok a tanoncok, akik a törvény értelmében el-

vesztették német állampolgárságukat, nem szabadíthatók fel. A rendelet közli azt is, hogy munkát viszont csak a fel-szabadító levéllel rendelkező munkások kaphatnak. A birodalmi munkaügyi miniszter legutóbbi rendelete értelmében megváltozott a sebesülési érem adományozásáról szóló rendelkezés is. E szerint, aki német állampolgárságát elvesztette, elveszti jogát a sebesülési éremre is.

Amerika zsidó nőszervezetei a Hitler-bojkott mellett. Mint ismeretes, az Egyesült Államok valamennyi részéből összegyűlt zsidó nőszervezetek most tartották konferenciájukat. A kétzeröt-száz delegátus közül különösen Fanny Hurst, az ismert író nő határozati javaslatát keltett fel, amelyben nemcsak a német áruk, hanem az Olimpiai elleni bojkott rendíthetetlen folytatását követelte. Mahoney kifejtette, hogy a berlini Olimpiai elleni harc még korántsem ért véget, sőt ellenkezőleg még csak most vette kezdetét. Az Olympic Comitee részére egyetlen font kivételét sem engedélyezik.

Barát Endre purimi szindarabja. Új purimi egyfelvonásos szindarabot írt Barát Endre, a magyar-zsidó irodalom kitűnő fiatal művelője. A hatásos, érdekes „purimspiel“, mely főként ifjúsági előadásokra, középiskolásoknak alkalmas, — P 10. — bekioldása mellett megrendelhető a szerzőnél. (Barát Endre, Budapest, VIII., Kun.-u. 12. I. 12.)

Miért fontos Anglia számára Palesztina

New-Yorkból jelentik: New-York Times ismert külpolitikusa Augur, érdekes cikket közöl a palesztinai zsidó telepítéssel kapcsolatosan arról, milyen presztíz-érdekek fűzik Angliát a közel keleti problémákhoz. Palesztina az angol légvédelem egyik legfontosabb bázisául szolgál, mint ahogyan a palesztinai zsidók is angol szempontból Európa előretolt előőrsének tekinthetők, akik megértő kezeléssel mellett a bennszülött arabok között rendkívül értékes szolgálatot tehetnek az angol világbirodalmi érdekeknek, s így módon szervesen hozzátartozik a világbirodalom egységéhez. Jelentőségében a palesztinai flottabázis Anglia számára a biztonság kérdésének megoldását jelenti, hiszen Anglia azt a bázist valósíthatja meg Palesztinában, amellyel Irákban hiába kísérletezett.

Ezek szerint Palesztina Ciprusal együtt az angol légi utak legfontosabbját alkotja India és a Csendes Óceán felé. Az angol-olasz feszültség meggyőzte az angol kormányköröket arról, milyen fontos a világbirodalom számára

Palesztina, amely az egyetlen egészséges és egységes település, szinte európai értelemben véve, úgy hogy ma már az angol kormány világosan tudja, milyen komoly értékeket reprezentál a palesztinai zsidó település a fehér faj keleti terjeszkedésének kérdésében.

Kivételes törvények Palesztinában?

Jeruzsálemből jelentik: Tekintettel a Közel-Kelet általános helyzetére és a palesztinai viszonyokra, a palesztinai kormány új törvény kibocsátását határozta el, arra az esetre, ha Palesztinát megtámadnák.

A törvény, mint az 1936. évre szóló véderő jegyzetük be a palesztinai törvénytarba. Tulajdonképpen az 1923-ban kibocsátott és az arab tüntetések leszereléséről szóló rendeletek megújításáról van szó. A törvény felhatalmazást ad a kormánynak arra, hogy szükség esetén

huszonnégy órán belül életbe léptesse a kivételes állapotokat és a legszigorúbb sajtó cenzúrát alkalmazhassa.

Beavatott körök szerint a törvény a legrövidebb időn belül hatályba lép. A Palesztina területén élő angol állampolgárokat rendkívüli rendőrszolgálatba sorozták, akik szükség esetén — csakúgy, mint 1929-ben — kötelesek azonnal eleget tenni a behívó parancsoknak.

Pályázat

A pesti izr. hitközség előjárósága 400 pengős díjat tűz ki egy 6—10 év terjedelmű zsidótárgyú elbeszélésre 10—14 éves gyermekek részére. Jelítség, gépen írott művek f. évi április hó 30-ig benyújtandók a pesti izr. hitközség tanfelügyelőségén (VII. ker. Sip-utca 12. III. 50. sz. alatt).

Az előjáróság fenntartja magának a jogot, hogy a díjat a legjobbnak ítélt munkák között esetleg megoszthassa, vagy a pályázat sikertelensége esetén a pályadíjat ki ne adja. Amennyiben a hitközség a pályadíjnyertes munkát esetleg ki akarná adni, a hitközség a szerzővel külön megegyezést köt.

Budapest, 1936. január hó 14.

A pesti izr. hitközség előjárósága.

Felolós szerkesztő és kiadó:
PINTÉR MIKSA.

Előfizetési ára egy évre mellékletekkel együtt 40 pengő.

Kellner Albert könyvnyomdája, Budapest, VI., Hajós-utca 27. Tel.: 29-0-71 18-9-98. Felolós: Dr. Kellner László

Végleges villanyos szőrtelenítés. Szemölcsirtás. Egyéni, modern szépségápolás. Vitaminos és hormonpakkolás. Tartós szempillafestés:

POLLÁK SAROLTA

KOZMETIKUS
Andrássy-út 32.

MIRACLE krém, poudér és rouge a legtökéletesebb!
MIRACLE szőrtelenítőszer, MIRACLE szempillafesték

Széküldés utasítással. (Kérjen prospektust).

Tanítvány kiképzés

EGYETÉRTÉS

ZSIDÓ POLITIKAI HETILAP

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VIII., Thék Endre-utca 20

SZERKESZTI:
PINTÉR MIKSA

Telefon: 32-4-17. — Postatakarékpénz-tári csekkzámla: 27.003

Vissza az ekéhez, a sarlóhoz

(P) A Pesti Izraelita Hitközség az ifjúság elhelyezése érdekében tartott egyik legutóbbi ülésén elhatározta, hogy a zsidó ifjúság számára mezőgazdasági iskolát állít fel. Kérdést intézett a zsidó ifjúsághoz, kíván-e ilyen iskolát. A visszhang lenyűgöző volt, ezer és ezer levél érkezik az ország minden részéből. Sürgető, kérő, könyörgő levelek, állítások fel igenis, állítsák fel minél hamarabb ezt az iskolát, mert a magyar zsidó fiatalok leküzdhetetlen vágyat érez a föld után, amelytől eltiltották és megeszmörlött már az intellektuális pályától, a használatlan diplomától, amelyek csak kihuzdák szájából a falat kenyeret. Egyedül akarnak kenyeret termelni! Nem kapni, adni akar kenyeret! Mindenkinek, aki éhes! Kérdés nélkül! Fel-tétel nélkül! Bármelyik templomba jár imádkozni, a magyar politika is minden időben szervesen igazodott a földkérdéshez, de talán még sohasem szaturálta a kormányzati cselekvéseket a föld örökösödési kérdésének megoldása olyan mértékben, mint most. Agrárországban természetszerűen az agrárérdekek állanak az érdeklődés előterében, mert csak az agrárkérdés megoldása lehet az ország érhálózatát, csak az agrárkérdés érvényesülése nyújthat bőséges és egészséges vérkeringést. Ezzel nem mondtuk, mert nem mondhattuk, hogy az ipar és kereskedelem szerepe bármilyen szempontból is alárendelt lenne. Ellenkezőleg. Az egészséges vérkeringés azt jelenti, hogy az agrártársadalom jogos érdekeinek kielégítése révén, minden foglalkozási ág, az ipar és kereskedelem éppennygy, mint az intellektuális pálya fokozott mértékben munkához és szerephez jut.

Ezeket kívántuk előrebocsátani a földkérdés általános vitájához. De most azután részleteiben is meg kell néznünk ezt a problémát, amely jelentőségénél fogva az ország minden lakosát, tehát

a magyar zsidókat is, elsődlegesen érinti. Mindenekelőtt rezerváltan kell megállani a ténynél, hogy Magyarországon a földdel kapcsolatosan zsidó vonatkozásokat nem találhatunk. A forradalmak után sebiben és szervesen véghezvitt földreform megfellegette arról, hogy Magyarországon zsidók is élnek, — amikor földhöz jutásról kellett gondoskodni. Ezt a feladékonyságot ott pótolta, ahol a felosztásra kerülő földeket irányozták elő. Ezen a téren bőkezűen — vették el a földet az egy-két zsidó földbirtokostól a földet, akik Agrár-Magyarországon olyan szerencsés helyzetbe kerülhettek, hogy a hatalmasok közel engedték őket a földhöz.

Azután jött a második földreform, amit szerényen, szinte tulságos szerénységgel telepítési akciónak neveznek. A magyar zsidóság a tapasztalatokon okulva, már nem táplált vérmes reményeket arról az akcióról. De az eredmény még a leghűvösebb, legrezerváltabb gondolkodásra zsidót is lehűtötte. A második földreform sem vesz tudomást arról, hogy Magyarországon sajnos egyre nagyobb tömegben élnek olyan zsidó vallásu magyar állampolgárok, akiket a közgazdasági helyzet szomorú alakulása minden megélhetési forrástól elzár, akiknek tehát egyetlen megélhetési lehetőségük az lenne, ha odaengednék őket a földhöz, az anyaföldhöz, a jó édesanyához, amely soha nem kérdezte még, vajjon eltartásra szorult gyermekei milyen vallás szerint imádják az Istent.

Pedig a zsidóságnak nem terra incognita, nem ismeretlen terület a föld! Nem is kell bibliai bizonyítékra hivatkoznunk, e nélkül is tudja minden jóhiszemű ember, hogy az ősi zsidóság szántó-vető nép volt, még pedig kitűnő mezőgazdasági kultúrával rendelkező nép. A zsidóság minden időben atavisztikus vágyat érzett a föld után és csak az uralkodó rendszerek hatalmi hely-

zete akadályozta meg abban, hogy elhelyezkedését ne a föld körül keresse és találja meg. Nem a zsidóság tehet arról, hogy középkori előítéletek, gyűlölködések, féltékenységek és üldözések következtében a termelő munka helyett a nem kevésbé fontos kereskedelmi tevékenységre szorították. A mai Palesztinában bebizonyosodott, hogy a zsidóság igen is szereti és érti a földet. A köregetegből paradicsomot varáz-szolt.

Nem védekezés ez, mert hiszen az események azt igazolták, hogy a legintenzívebb termelői tehetség is megbénul, kicsorbul, ha nincs megfelelően tehetséges kereskedelmi rendszer, amely gondoskodik a javak elosztásáról. Nem védekezik a zsidóság, csak indokolja azt a keserűséget, amely feltör a lelkéből, amikor azt kell látni, hogy mindig róla és nélküle cselekednek, csak beszélnek róla, egyre többet, egyre szenvedelmesebb hangon, de sohasem cselekednek érte, mindig csak ellene.

Kíváncsiak lennénk megtudni, mivel indokolják az itt-ott mégis jelentkező lelkiismeret, vizsgálódó tekintete előtt ezt a rideg elzárkózást, a zsidóság elparancsolását a földtől? Mert nem vagyunk hajlandók akceptálni sem a Wolffok, sem a Petrováczok nyakatekert okoskodásait, átlátszóan tendenciózus hazafias szempontjait! A magyar zsidóság hazaszeretete, nemzeti érzéseinek őszinte igazsága súlyos vérérdőzetekkel bizonyította értékét és létét. A magyar zsidóság visszautaitja a hazafisága ellen konkrét vádak nélkül, általánosságban hadakozó rosszindulatú küzdelmet. Megtette és megteszi ezt becsületes meggyőződésének érvényesítéséért is, de fokozottan tiltakozik, amikor ezek a rosszindulatú inszINUÁCIÓK azért röpködnek a zsidóság felé, hogy indokolják a hatalmon lévő körök makacs elzárkózását a földkérdéssel kapcsolatosan zsidó igények kielégítésével.